рксппс.

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 242 (9619) | Вторник, октябрь 15, 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

МОЛДАВ ССР-НИҢ ПАРТИЯ БОЛГАШ СОВЕТ АКТИВИ-БИЛЕ ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

КИШИНЁВ. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев Молдав ССР-ниң партия болгаш совет активи-биле ужурашкан.

Ужуражыышкынга Молдавияның Компартия ТК-зының бюро кежигүннери, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары, республиканың министрлери, партия хоорkомнарының болгаш райкомнарының бирги секретарьлары, Молдавияның Компартия ТК-зының аппаратының харыысалгалыг ажылдакчылары турган.

Ужуражыышкынга Молдав ССР-ниң болгаш Молдавияның Коммунистиг партиязының тургустунганының 50 чыл оюнга таварыштыр эвилелдешкен республикаларның, Москва биле Ленинградтың, ВЛКСМ ТК-ның Кишинёвта чоруп турар делегациялар удуртукчулары киришкен.

Ужуражыышкынны Молдавияның Компартия ТК-зының бирги секретары И. И. Бодюл ажыткан.

Молдав ССР-ниң Колхозтар чөвүлелиниң даргазы Н. М. Зайченко республикага колхозтар аразының эът, сүт бүдүрер улуг-улуг комплекстериниң тургустунганын, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улгаттыр каттыштырып, специализастап турарын чугаалаан. Экономика интеграциязы күш-ажыл чарыгдалдарын оранчок эвээжедир, продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедир арганы берип турар. Республикада аграр-үлетпүр каттыжыышкыны «Молдавия чимис-погаа үлетпүрү» тургустунган. Ооң даргазы Д. И. Иващуктуң дыңнатканы ёзугаар алырга, көдээ ажыл-агый чиг-эдиин белеткээрин көвүдедир болгаш сайгарып болбаазырадырын экижидер арганы берип турар.

Ужуражыышкынның киржикчилеринге республиканың колхозтар аразының, аграр-үлетпүр каттыжыышкыннарын, комплекстерин улам сайзырадыр перспективаларның, оларның ажылдап турарының, чимис өстүрериниң чаа аргазын ажыглааш чимис бүдүрүп турарының дугайында документалдыг киноларны көргүскен.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 57 чыл оюнга

СЭКП ТК-НЫҢ КЫЙГЫРЫГЛАРЫ

1. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 57 чыл ою делгерезин!

2. Бүгү-делегей төөгүзүнүң чаа эпохазын — делегейни революсчу ёзу-биле чаартырының, капитализмден социализмче шилчилгениң эпохазын ажыткан Улуг октябрь делгерезин!

3. Кезээде дириг, революсчу, интернационалчы өөредиг, бүгү чурттарның ажылчы чоннарының социализм болгаш коммунизмниң тиилелгези дээш демиселиниң тугу — марксизм-ленинизм делгерезин!

4. Коммунистер! СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш бүгү улустуң демиселиниң авангардынга туржуп, массаларның идепкейлиг организаторлары болгаш кижизидикчилери болуңар!

5. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш, бистиң Төрээн чуртувустуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн улам ыңай быжыглаар дээш идепкейлиг демисежиңер!

6. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! 1974 чылдың планын болгаш хүлээп алдынган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир дээш демисежиңер! Тоску беш чылды чедиишкинниг доозар дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжын улам калбартыңар!

7. Коммунизм тургузукчузу — улуг совет улуска алдар!

8. Коммунизм тургузуушкунунда кол күш — Советтер чуртунуң маадырлыг ажылчын аңгызы делгерезин!

9. Коммунизмниң идепкейлиг тургузукчузу — алдарлыг колхозчу тараачыннар делгерезин!

10. Коммунизмниң идепкейлиг тургузукчузу—совет улусчу интеллигенция делгерезин!

11. Ажылчын аңгының болгаш колхозчу тараачыннарның эвилели делгерезин! Совет ниитилелдиң бузулбас идей-политиктиг чаңгыс эви быжыгып турзун!

12. СЭКП-ниң ленинчи национал политиказының канчаар-даа аажок улуг чаалап алыышкыны — ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма найыралы болгаш интернационалчы чаңгыс эви делгерезин!

13. Ажылчын аңгының бүгү совет улустуң шылгаттынган авангарды — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин!

Партияның болгаш улустуң бузулбас улуг чаңгыс эви делгерезин!

14. Ёзулуг улусчу эрге-чагырганың органнары — ажылчы чоннар депутаттарының Советтери делгерезин! Социалистиг демократия сайзырап быжыгып, күрүнени эргелеп-башкарарынга ажылчы чоннарның киржилгези калбарып турзун!

15. Совет профэвилелдери! Социалистиг чарышты организастаарын экижидип, дээштиг чоруун бедидиңер! Бүдүрүлгени эргелеп-башкарарынга ажылчы чоннарны калбаа-биле кииририштириңер!

Коммунизмниң школазы — совет профэвилелдери делгерезин!

16. Оолдар болгаш кыстар! Марксисчи-ленинчи өөредигни, эртем, техника болгаш культураның чедиишкиннерин шудургу шиңгээдип алыңар! Совет улустуң алдарлыг революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарын улам арбыдадыңар! СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин боттандырар дээш идепкейлиг дайынчылар болуңар!

17. Коммунистиг партияның шынчы дузалакчызы болгаш курлавыры, коммунизмниң аныяк тургузукчуларының мурнакчы отряды — Ленинчи комсомол делгерезин!

18. Коммунистиг ниитилелдиң идепкейлиг тургузукчулары — совет херээженнер делгерезин!

19. Совет дайынчылар! Боттарыңарның дайынчы болгаш политиктиг белеткелдерни улам сайзыраңгайжыдып, совет улустуң тайбың күш-ажылын серемчилелдиг болгаш идегелдиг камгалаңар!

ССРЭ-ниң маадырлыг Чепсектиг Күштери делгерезин!

20. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Төрээн чурттуң күчүзүнүң болгаш чоннуң чаагай чоруунуң чайгылыш чок өзүлдезиниң үндезини — социалистиг экономиканың моон ыңайгы көдүрлүүшкүнү дээш шудургу демисежиңер!

21. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Бүдүрүлгениң ажыктыг чоруун болгаш күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүзүн чедип алыңар, эвээш чарыгдалдыг, эки шынарлыг хөй продукцияны бүдүрээлиңер!

22. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Бүдүрүлгениң иштики курлавырларын долу ажыглаңар, ажылдың бедик шынарын чедип алыңар! Улус ажыл-агыйының бүгү звеноларынга сагылга-чурумну болгаш организастыг чорукту быжыглаңар!

23. Беш чылды чедиишкинниг доозар дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжының мурнуку одуруунда чоруп орар бүдүрүлгениң мурнакчыларынга болгаш чаартыкчыларынга алдар!

24. Үлетпүр ажылдакчылары! Чурттуң индустриалдыг күчүзүн улам ыңай быжыглаар дээш демисежиңер! Техниктиг депшилгени дүргедедирин, бүдүрүлге күчүлерин чеп ажыглаарын экижидерин чедип алыңар!

Чаа техникага болгаш депшилгелиг технологияга делгем орукту ажыдаал!

25. Үлетпүр ажылдакчылары! Чоннуң хереглел бараанnарын бүдүрерин көвүдедип, ассортиментизин калбартыңар, оларның шынарын экижидип, бот-үнезин чиигедиңер!

26. Тудуг ажылдакчылары! Чаа объектилерни чогуур үезинде ажыглалга киирип, тудуг ажылдарының шынарын экижидип, бот-үнезин чиигедиңер! Капитал тудугнуң ажыктыг чоруун бедидиңер!

27. Транспорттуң болгаш харылзааның ажылдакчылары! Транспорттуң болгаш харылзааның чепсек-херекселдерин хөгжүдүп, сайзыраңгайжыдыңар! Улус ажыл-агыйының хандырылгазын бүгү талалыг экижидип, совет кижилерниң негелде-хереглелдерин долузу-биле хандырыңар!

28. Колхозчулар болгаш совхозтар ажылдакчылары! Көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрериниң болгаш күрүнеге садарының талазы-биле беш чылдың онаалдаларының күүселдезин шудургу чедип алыңар! Мал кыштаглаашкынын чедиишкинниг эрттирип, часкы тарылгага үлегерлиг белеткенир дээш, 1975 чылда бедик дүжүттү алыр дээш демисежиңер!

29. Көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары! Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин интенсификастаар, ооң ажыктыг чоруун бедидер дээш шудургу демисежиңер, ажыл-агыйлар аразынга кооперастаашкынның болгаш концентрастаашкынның баазазынга специализастаашкынны хөгжүдүңер! Черни, техниканы, күш-ажылчы болгаш материалдыг курлавырларны ажыл-агыйжы ажыглаңар!

30. Үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары! Колхозтарның болгаш совхозтарның материал-техниктиг баазазын быжыглаңар! Черни мелиорастаарының, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин комплекстиг механизастаарының болгаш химижидериниң, электрижидериниң темпизин дүргедедиңер!

31. Садыгның, ниитиниң чемненилгезиниң, амыдырал хандырылганың болгаш коммунал ажыл-агыйның ажылдакчылары! Амыдырал хандырылга ачы-дуза чедирерин идепкейлиг калбартып база сайзыраңгайжыдыңар, ажылдың депшилгелиг хевирлерин нептередиңер! Совет кижилерниң хандырылгазының бедик культуразы дээш демисежиңер!

32. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш демисежиңер! Ниитиниң өнчүзүн көвүдедип база ыдыктыг кадагалаңар! Чиг-эттиң, оттулар чүүлдүң, электроэнергияның, металлдың болгаш өске-даа материалдарның камналгазын чедип алыңар!

33. Улус ажыл-агыйының ажылдакчылары! Эргелеп-башкарарының болгаш ажыл-агыйжы чоруктуң амгы үениң арга-методтары-биле, экономиктиг билиглер-биле шудургу чепсеглениңер! Күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарын, мурнакчы дуржулганы, эртемниң болгаш техниканың эң чаа чедиишкиннерин бүдүрүлгеге калбаа-биле нептередиңер!

34. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Коммунистиг кижизидилгеге, кижи бүрүзүнүң хей-ниитичи болгаш күш-ажылчы идепкейин улам ыңай калбартырынга күш-ажылчы коллективтерниң ролюн бүгү талалыг бедидиңер!

35. Совет эртемденнер болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылар! Чаартыкчылар болгаш чогаадыкчылар! Улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга эртем-техниктиг депшилгени бүгү талалыг дүргедедиңер, эртем болгаш конструктор ажылдарының деңнелин бедидиңер! Эртемниң, техниканың чедиишкиннерин болгаш мурнакчы дуржулганы бүдүрүлгеге дүрген нептередирин чедип алыңар!

36. Чечен чогаалдың болгаш уран чүүлдүң, культураның ажылдакчылары! Совет уран чүүлдүң партийжи болгаш улусчу чоруунуң тугун бедик тудуңар, уран-чечен мергежилди сайзыраңгайжыдыңар, бодуңарның арга-мергежилиңерни коммунизмниң тургузукчуларының кижизидилгезинге бериңер!

37. Улус өөредилгезиниң ажылдакчылары! Өөредилгениң шынарын бүгү талалыг бедидиңер, улус ажыл-агыйынга кадрлар белеткээрин сайзыраңгайжыдыңар! Өзүп олурар аныяк салгалды коммунизмниң идеалдарының ёзузунга, өөредилгени болгаш күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге кижизидиңер!

38. Кадык камгалалының болгаш күш-дамыр культуразының ажылдакчылары! Чоннуң медицина хандырылгазын экижидиңер, совет кижилерниң хүн бүрү амыдыралынга күш-дамыр культуразын идепкейлиг нептередиңер!

39. Революцияның, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннары! Боттарыңарның билииңерни болгаш дуржулгаңарны аныяктарга дамчыдыңар, совет улустуң революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарынга аныяк салгалды кижизидеринге идепкейлиг киржиңер!

40. Пионерлер болгаш школачылар! Совет Төрээн чуртка изии-биле ынакшыңар, эки өөренип, күш-ажылчы чаңчылдарны шиңгээдип алыңар! Ленинниң хереэ дээш, коммунизмниң хереэ дээш идепкейлиг дайынчылар кылдыр белеткениңер!

41. Тайбың, демократия, национал хамаарышпас чорук база социализм дээш империализмге удур туруштуг демиселчилерге, ажылчын аңгының болгаш бүгү ажылчы чоннарның марксисчи-ленинчи дайынчы авангарды—акы-дуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларга акы-дуңманың байыры!

42. Марксизм-ленинизмниң болгаш пролетаржы интернационализмниң хажык чок үндезининге бүгү делегейниң коммунистериниң чаңгыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны быжыгып турзун!

43. Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

44. Социалистиг чурттарның улустарынга акы-дуңманың байыры! Тайбыңның, демократияның, социал депшилгениң чөлеңгиижи, антиимпериалистиг демиселге шиитпирлиг күш, делегейниң ажылчын аңгызының төөгүлүг чаалап алыышкыны — социализмниң делегей системазы калбарып база быжыгып турзун!

45. Социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының улустарының чаңгыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны делгерезин!

Социалистиг интернационализмниң тугун улам бедик тудаалыңар!

46. Социализм болгаш демократия, тайбың дээш, ажылчы чоннарның эргелери дээш шудургу демиселчи — капиталистиг чурттарның ажылчын аңгызынга акы-дуңманың байыры!

47. Колониалдыг дарлалды дүжүр октааш, боттарының чурттарының хамаарышпас чоруун быжыглап база социал депшилге дээш демисежип турар улустарга акы-дуңманың изиг байыры!

48. Хосталга болгаш национал хамаарышпас чорук дээш империализмге болгаш сөөк-язы ылгаар чорукка удур демисежип турар колониалдыг болгаш хамаарылгалыг чурттарның улустарынга изиг байыр!

49. Революсчу күштер—улустарның национал болгаш социал хосталгазы дээш демиселчилерниң, делегейниң ажылчын шимчээшкининиң, социализмниң делегей системазының күчүлүг эвилели быжыгып турзун!

50. Социализм дээш, улустарның хосталгазы дээш карабажыңнарда болгаш фашистиг хоругдалдарда хилинчектенип чыдар демиселчилерге акы-дуңманың байыры!

Капиталга бектеттиргеннерге хосталга!

51. Империалистиг агрессияның күштерин ашкан төөгүлүг тиилелгени чедип алган Вьетнамның маадырлыг улузунга акы-дуңманың байыры!

Совет-вьетнам найырал делгерезин!

Индий-Кыдаттың бүгү улустарынга тайбың, хосталга болгаш хамаарышпас чорук!

52. Реакциялыг-фашистиг күштерниң террорунга удур эрес-маадырлыг демиселди чорудуп турар Чилиниң ажылчын аңгызынга, бүгү ажылчы чоннарынга болгаш демократтарынга акы-дуңманың байыры!

Делегейниң улустары! Чилиниң патриоттары-биле эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаңар! Луис Корваланга хосталга! Фашис хунтаның бүгү хоругдаанларынга хосталга!

53. Реакцияга удур карак кызыл демисежип турар Уругвайның ажылчын аңгызынга, бүгү ажылчы чоннарынга болгаш демократтарынга акы-дуңманың байыры!

Родней Арисмендиге болгаш антиимпериалистиг шимчээшкинниң өске-даа демиселчилеринге хосталга!

54. Делегейниң улустары! Чоокку Чөөн чүктүң бүгү күрүнелеринге болгаш улустарынга ынаныштыг болгаш быжыг тайбыңны тургузары дээш, израиль агрессияның уржуктарын бүрүнү-биле узуткаары дээш демиселге күженииишкиннерни көвүдедиңер!

Совет Эвилелиниң болгаш араб чурттарның улустарының аразында найырал болгаш кады ажылдажылга быжыгып база хөгжүп турзун!

55. Европа чурттарының улустары! Европаны күрүнелер аразынга быжыг тайбыңның болгаш үре-түңнелдиг кады ажылдажылганың зоназы болдурар дээш демисежиңер! Нииити европа чөвүлел хуралының ажылының чедиишкинниг доостурун чедип алыңар!

56. Делегейниң улустары! Кипрниң девискээринден бүгү-ле даштыкы шериглерни үндүрерин, Кипрниң тускай догуннаашкынын, девискээриниң четче-бүрүн турарын база хамаарышпас чоруун хүндүлээрин негеңер!

57. Делегейниң улустары! Португали улустуң хостуг, демократтыг Португалия дээш демисели-биле, бодунуң чуртунуң демократияның оруу-биле быжыг хөгжүлдези дээш демисежип турар Грецияның патриоттуг күштери-биле эп-сеткил, каттыштырылгазын быжыглаңар!

Европа фашистиг ёзу-чурумнардан бүрүнү-биле арыглаттынган турзун!

58. Азия чурттарының улустары! Күрүнелер аразынга тайбыңны, кады ажылдажылганы болгаш чаагай кожа-хелбээчи харылзааларны быжыглаары дээш, Азияга коллективтиг айыыл чок чорук дээш демисежиңер!

59. Делегейниң улустары! Делегейде дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкыны хажык чок үргүлчүлээн турзун дээш демисежиңер, тайбың кожа-хелбээ дугуннаашкынның принциптери янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң аразында харылзааларның норма-чижээ болу берген турарын чедип алыңар! Тайбыңның болгаш улустарның айыыл чок чоруунуң дайзыннарының — агрессияның, реваншизмниң болгаш реакцияның күштериниң чимзениишкиннерин сойгалап илередиңер!

60. Делегейниң улустары! Күштүг хереглевес чорук улустар аразының харылзааларынга хоойлу болу берген турарын, а ядролуг чепсекти мөңгеде хоругдаан турарын чедип алыңар! Чепсеглениишкинни эндере бүдүрерин соксадыры дээш, чепсегленииишкинни бүгү-нииити болгаш бүрүн дүжүрери дээш демисежиңер!

61. Тайбыңның болгаш улустарның найыралының, империализмге, реакцияга болгаш дайынга удур демисежип турар бүгү күштерни сырый каттыштырарының политиказы—Совет Эвилелиниң ленинчи даштыкы политиказы делгерезин!

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң ажылдап кылганы Тайбың программазының идеялары тиилеп турзун!

62. Бистиң улуг Төрээн чуртувус — Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели быжыгып база чечектелип турзун!

63. Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле — коммунизмниң тиилелгезинче бурунгаар!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди

Л. И. БРЕЖНЕВ МОСКВАДА ЭЭП КЕЛГЕН

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев Кишинёвтан октябрь 13-те Москваже ээп келген.

Эш Л. И. Брежневти Внуково аэродромга эштер Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, А. А. Громыко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, А. П. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарёв, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, СЭКП-ниң ТК кежигүннери Б. П. Бугаев, Г. С. Павлов, К. В. Русаков, Т. Э. Цуканов, Н. А. Щелоков, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүннери А. М. Александров болгаш К. М. Боголюбов, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов олар уткаан.

(СЭТА).

СЭКП ТЫВА ОБКОМУНГА
ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНГА
ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНГЕ

Эргим эштер! МАРН Төп Комитеди, Моол Арат Республиканың Улустуң Улуг Хуралының Президиуму болгаш Министрлер Чөвүлели Совет Тываның 30 чыл оюн таварыштыр силерге чүректиң ханызындан изиг байыр чедирип тур бис. Совет Эвилелиниң составынга эки тура-биле кирип алгаш, социалистиг Тываның ажылчы чоннары эрткен үениң дургузунда республиканың экономиказын, культуразын база боттарының чаагай амыдыралының деңнелин көдүреринге көскү чедиишкиннерлиг болган. Бо үениң иштинде силерниң республикага амгы үениң үлетпүрүнүң янзы-бүрү адырларында улуг бүдүрүлгелерни туткан болгаш ажыглалда киирген, социалистиг кооперастаашкынның, мурнакчы эртемниң база техниканың чедиишкиннерин шиңгээткениниң түңнелинде көдээ ажыл-агый улуг чедиишкиннерлиг болган. Тыва улустуң амыдыралында үндезин болгаш улуг чаартылгалар Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ленинчи национал политиказының амыдыралга чайгылыш чок боттаныышкынының, улуг орус улустуң база Советтер чуртунуң өске-даа улустарының бүгү талалыг дузаламчызының түңнели болур.

МАРН Төп Комитеди, МАР-ның Улустуң Улуг Хуралының Президиуму болгаш Министрлер Чөвүлели моол улустуң мурнундан Тыва АССР-ниң коммунистеринге, бүгү ажылчы чонунга коммунистиг тургузуушкунга, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга моон соңгаар-даа улуг чедиишкиннерлиг болуруп чүректиң ханызындан күзеп тур.

Коммунистиг байыр-биле

МАРН ТӨП КОМИТЕДИ
МАР-НЫҢ УЛУСТУҢ УЛУГ ХУРАЛЫНЫҢ ПРЕЗИДИУМУ
МАР-НЫҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

СЭКП Тыва обкомунга
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунга
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге

Киргизияның Коммунистиг партиязының Төп Комитети, Кыргыс ССР-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш Министрлер Чөвүлели кыргыс улустуң, республиканың бүгү ажылчы чоннарының өмүнээзинден Тыва АССР-ниң ажылчы чоннарынга улуг болгаш өөрүшкүлүг байырлал — Совет Эвилелиниң составынга Тываның эки тура-биле киргенинден бээр 30 чылы-биле холбаштыр чүректиң ханызындан изиг байыр чедирип тур.

Совет улустарының акы-дуңма өг-бүлезинге Тываның киргени чечектелиишкинче болгаш аас-кежикче аңаа делгем орукту ажыткан. Орус болгаш өске-даа улустарның идепкейлиг деткимчезиниң болгаш дузаламчызының ачызында Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле чораш, Тыва АССР-ниң ажылчы чоннары бодунуң экономиказын болгаш культуразын хөгжүдеринге улуг чедиишкиннерни чедип алганнар. Кыргыс улус, Совет Киргизтанның бүгү ажылчы чоннары силерниң-биле кады ол кайгамчыктыг чедиишкиннерге чалбыыштыы-биле өөрүвүшаан, экономиканы, культураны, амыдыралдың чаагай чоруун хөгжүдеринге, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин боттандырарынга, тоску беш чылдың даалгаларын күүседиринге чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун сеткилиниң ханызындан күзеп тур.

Советтер чуртунуң улустарының акы-дуңма найыралы делгерезин!

Коммунизм тургузуушкунунга баштакчы болгаш углакчы күш — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин!

КЫРГЫС ССР-НИҢ КОМПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ
КЫРГЫС ССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ
КЫРГЫС ССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

ХЕМЧЕГЛЕРНИ ДАРЫЙ АЛЫР

Октябрь 10-да медээ ёзугаар алырга, республиканың ажыл-агыйлары 217.123 хойну тарып боозаткан. Ол ниити планның 67.9 хуузу болган. Эрткен он хонукта 27.689 хойну тараан.

Элээн үр соңгаарладып келген соонда, Таңды, Каа-Хем районнарның тарып боозадылга пунктулары ажылдап эгелээн. «Барлык» совхозтуң пунктулары ол ажылды организастыг эгелээн. Эрзин районнуң пунктуларында ажыл-иш хайнышкынныг. А «ҮТКА 25 чылы», «Найырал» совхозтар, «Х Улуг хурал» колхоз ол ажылды ара соксаткаш, катап эгелей берген.

Хой ажылында бо чугула кампанияны чамдык ажыл-агыйлар херекке албайн турар. Ындыг байдалды «Чыраа-Бажы» совхозтуң пунктуларындан көрүп болур. Ында хой тарып боозадылгазының планы чүгле 33 хуу күүсеттинген. «Улуг-Хая» совхоз (директору В. Винников, кол зоотехниги В. Соболев) 12.800 баш хой тарып боозадыр планныг турган, чүгле 6780 хойну тарааш, ол ажылды шуут соксаткан. Ол ажыл-агыйда 220 хошкар барык-ла класстыг эвес болган. Хойну тарып боозадырының хуусаазын Каа-Хем районнуң колхоз, совхозтарының удуртукчуларының, тускай эртемниглериниң чылдырып келгени мырыңай кайгамчык. Ажыл-агыйларның удуртукчулары керээни август айда чарып алгылаан. Ынчалза-даа мынчага чедир дээштиг ажылдар чорутпаан. «Бүрен» совхозта пункт белен эвес. Ооң эжиктери чылыглаттынмаан, печказы чок. Коданнарны пунктуларга эккээриниң графиги тургустунмаан. Кошкарларның чемгерилгези багай. «Ленинчи орук» совхоз хойларны тарып боозадылгага белеткевээн. Саргалда пункт белен эвес. А Хайырлыгда пунктуда үзүктээшкин кылбаан. Ол районнуң колхозтары хойну тарып боозадырынга белеткелди эки эвес чоруткан. «Коммунизмче орук», «Октябрь 30 чылы» колхозтар тарып боозадылга пунктуларын септеп, ону дерип албаан. «Саян» совхозтуң тускай эртемниглери пунктуларның ажылын хынавайн турар. Хойжу Седип Эрес-оолдуң 400 хоюнуң чүгле 168-зин тараан.

А. ТЮТИНА.

республиканың Күрүксаажыдылга каттыжыышкынының начальнигиниң оралакчызы.

«Главкрасноярскстуду г н у ң» тудуг механизациязының № 14 механизация эргелелиниң ажыл-ишчилери СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, тодарадыкчы чылдың эрткен тос айларының планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүсеткеш, республиканың мурнакчы коллективтериниң аразында кирген.

Бүдүрүлгеге чедип алган бедик көргүзүглери база Совет Тываның 30 чыл оюнуң байырлалы-биле холбаштыр ол коллектив Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаткан.

№ 14 механизация эргелелиниң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары социалистиг чарышты экипажтар, участоктар, тус-тус кижилер аразынга эки организастаанының түңнелинде коллектив эрткен тос айларда 1460 муң рубльдың ажылдарын механизация күжү-биле кылыр тургаш, херек кырында 1545 муң рубльге кылгаш, планын 105,8 хууга күүсеткен. Тудуг-монтаж ажылдарының планын 116,3 хууга боттандырган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү эрткен чылдың тос айлары-биле деңнээрге 7,3 хууга өскен.

Бүдүрүлгеде үени мурнаан шалыпчыларның саны хөй. Кызыл хоорай Совединиң депутады, сураглыг кран башкарыкчызы Евгения Андреевна Данилюк, машинист Иван Петрович Попов, бульдозерист Владимир Андреевич Семенов олар 1975 чылдың июль айның үлүүнге кирипштир ажылдап, өскелерге үлегер-чижээн көргүзүп турарлар.

«Хүндүлелдиң Демдээ» орденниң эдилекчизи, коммунист Николай Федорович Астраханцевтиң удурткан слесарь-агрегатчиктер бригадазының ажылчыннары Совет Тываның 30 чыл оюнуң байырлалын күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткаан, октябрьның планныг онаалдазын күүседипкен.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТА: «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниң эдилекчизи Н. АСТРАХАНЦЕВ.

ХҮНДҮЛҮГ АТКА ТӨЛЕПТИГ

1948 чыл... Ол чыл Елизавета Григорьевна Астафьеваның сагыжындан ам-даа уттундурбаан. Кижи бүрүзүнүң амыдыралынга ындыг үе турар. Ол дээрге, тускайлаң амыдыралче баштайгы базымны кылыры, бодунуң чүге мергежилдиин, сундулуун шенээри, амыдыралга бодунуң ылаптыг туружун тып ээлээри-дир. Ынчан Елизавета Григорьевна Иваново хоорайның кодээ ажыл-агый институдун дооскан. Өөредилгениң дөрт чылдары соонда калган. Күрүне экзаменин чедиишкинниг дужааган. Диплом холда. Мурнунда — тускай амыдыралче кирериниң эгези.

Елизавета Григорьевна Тывага 1948 чылда чедип келген. Ол маңаа чааскаан эвес, а кады өөренип турган өөрү кыстар — Екатерина Бублик, Фаина Зверева, Манефа Сметанина, Нина Соболева, Зоя Горячева суглар-биле кады келген. Олар Кызылга келгеш, Тываның ол-бо булуңнарынче тарай бергилээн. А Елизавета Астафьева баштай Таңды районнуң кодээ ажыл-агый килдизинге зоотехниктеп ажылдай берген.

Баштайгы удаазында бодунуң таваржып турган бергелериниң дугайын Елизавета Григорьевна мынчаар сактып чугаалап олурар:

— Ынчан ажыл-агыйлар кезиирде, амгы ышкаш машина бар эвес. Аът берип каар. Мен ынчан иеден төрүттүнге-ле аът мунуп көрбээн кижи болгай мен. Баштай аът мунарындан коргуп, пат-ла болган мен. Ооң харын чоорту өөренип, чаңчыга бээр чүве чордум. Ынчан тускай эртемниглерниң хөлгези аът-ла болгай. Ооң ыңай, бир черге чүве — ынчаарда бо черниң чонунуң дыл-домаан билбези. Ыяап-ла хелемечи негеттинер. Бистиң кээп турган ол үевис Тываның кодээ ажыл-агыйны коллективизастап турганының кидин түлүк үези чүве. Ол үеде маңаа, Тывага, тускай эртемниг кадрлар кончуг негеттинип турган. Аныяк республиканың ажыл-агыйын хөгжүдеринге улуг-хуувусту киирер аас-кежиктиг болган бис.

Тывага келгеш эрттирген 26 чылдарының 20-зинде Елизавета Григорьевна Бии-Хемниң «Кызыл тараачын» совхозунга зоотехниктеп ажылдап келген.

1954 чыл. «Кызыл тараачын» совхозтуң төп Туран фермазынга инек болгаш бызаа кирер ийи , эрги кажаа турган. Инек саны 112 баш. Чылда бүдүрер сүдү 160 тонна. Бир инектен саап алыр сүт 2000 кг-дан ашпайн турган. Чурт иштиниң инектерин экижидери-биле симменталь уксаалыг ийи үлегерлиг буганы чаа эккелген. Инекти тарып боозадырын, механиктиг саалданы ажыглаарын кымдаа билбейн турган. Елизавета Григорьевна фермага селекционер-зоотехник болуп ажылдап киргенде, байдал ындыг болган.

Селекционер-зоотехник Астафьева фермага ажылды хамыктың мурнунда инектиң уксаазын экижидеринден эгелээн. Ону боттандырары-биле инекти сула эдерииштирерин соксаткаш, чүгле тарып боозадырын чурумчуткан, тарып боозаткан инектерниң учедун ылап тургускан. Ооң-биле чергелештир, селекционер-зоотехник Елизавета Григорьевнаның негелдезин ёзугаар, малга четчир саңныг чемни, ылангыя чулуктуг чем — силосту белеткеп алырынче, кажаахораны экижидеринче, чаа таарымчалыг кажааларны тударынче совхоз улуг кичээнгейни салып эгелээн.

Оон бээр-ле он беш чыл дургузунда уксаа экижидер ажылды Елизавета Григорьевна кошкатпаан. Бо аразында симменталь уксаалыг хайнак инектиң үшкү салгалы алдынган. Он беш чыл иштинде селекционер-зоотехниктиң кылган ажылының түңнели кандыг болганыл? Чамдык деңнелге саннар мындыг. Бир эвес 1964 чылда фермага бир инектиң ортумак дириг деңзизи 440 кг, бызааның дириг деңзизи — 28 кг, чаңгыс инектен чылда саап алыр сүт —1980 кг турган болза, 1974 чылда бир инектиң ортумак дириг деңзизи 505 кг, бызааның дириг деңзизи —33,5 кг, чылда инектен ортумак саалда — 2921 кг болган. Фермага уксаажыдылга ажылын чогуур угланыышкынныг чорутканының түңнелинде кайы хире улуг депшилге, чедип алдынганы үстүнде деңнелгеден тодаргай-дыр. Ооң арныда, сүткүр инектерниң саны көвүдеп турар. Чижээ, 1964 чылда 2000-дан 2500 кг чедир сүт бээр инектер бүгү инектиң 40 хуузу, 2500-тен 3000 кг чедир сүт бээри — 13 хуу, а 3000 кг-дан хөй сүт бээр инек чаңгыс-даа чок турган болза, 1974 чылда 2500—3000 кг сүт бээр инектер — ниити саар инектиң 40 хуузу, 3000—3500 кг сүт бээри 33 хуу апарган. Ам ферманың коданында чылда 5500—6000 кг чедир сүттү берип турар инектер безин бар апарган.

— Ам бистиң салып турар сорулгавыс — инек бүрүзүнден 4000 кг сүттү чылда саарын чедип алыры болур — деп, Елизавета Григорьевна биске чугаалады.

Елизавета Григорьевнаның ажылдап турары төп Туран фермазының коллективи тоску беш чыл планының дөрткү, тодаралыкчы чылында Совет Тываның 30 чыл оюнга төлептиг белек-биле ужуражыр дээш күжениишкинниг ажылдаан, бедик көргүзүглерни чедип алган. Тос айлар дургузунда 1085 тонна сүт бүдүрер тургаш, 1142 тоннаны бүдүрген, 930 тонна сүттү күрүнеге садар планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен. Мурнакчы саанчылар Тамара Матина 9 ай иштинде бир инекке онааштыр 3000 кг ажыг, Александра Бочкина — 2516 кг, Галина Ендан — 2513 кг сүттү саап алган.

Совет Тываның тургузуушкунунга бодунуң күш-ажылчы үлүг-хуузун киирер дээш 26 чыл мурнунда хып дээн аныяк уруг чедип келгеш, бажынга буурулдар бысканнааже ажылдаан зоотехник Елизавета Григорьевна Астафьеваның ачы-хавыяазын, ылангыя Совет Тываның эрткен 30 чыл оюнуң байырлал хүнүнде демдеглеп, өске-даа төлептиглерниң ады-биле кады ооң адын чоргаарал-биле адап турган. Кызымак ажыл-ишчи Елизавета Григорьевнаның төлептиг күш-ажылын Төрээн чурт бедик-биле үнелээнин ооң хөрээнде чайнаан ийи «Хүндүлелдиң Демдээ» орден, Улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгезиниң биче алдын медалы, ол делгелгеге киришкенинин үш медальдары херечилеп турар. Совет Тываның 30 чыл оюн таварыштыр Елизавета Григорьевнага Тыва АССР-ниң алдарлыг зоотехниги деп хүндүлүг атты тывыскан. Ол бедик атка Елизавета Астафьева төлептиг.

К. АРАКЧАА.

ШАҢНАЛДЫГ ФЕРМА

Совет Эвилелиниң хөй националдыг өг-бүлезинге Тываның эки тура-биле бактаап киргенинин 30 чыл оюнга күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш «Саян» совхозтуң саанчылары кызымак ажылдаан. Чылда 2200 тонна сүттү күрүнеге садар — оларның хүлээлгези ындыг.

Бо бедик хүлээлгени күүседиринге Могай сүт-бараан фермазының коллективи төлептиг үлүүн киирип турар. Инектерниң ажаалдазын экижидип, оларның чемгерилгезин шын организастаанындан бо ферманың коллективи чыл эгезинден бээр бир инекке онааштыр 2157 кг сүттү саап алган.

Ажыл-ижинге кызымак, дуржулгалыг саанчылар ында эвээш эвес. Октябрина Серендик эрткен 9 айларда бир инекке онааштыр 2351 кг сүттү саап ап, эрткен чылдың ол үезинде деңнелинден бедик көргүзүгнү чедип алган.

Ол ышкаш мурнакчы саанчы Дарья Круглова бодунда быжыглаттынган саар инек бүрүзүнден 2310 кг сүттү саап, эрткен чылдың бо үезинде саап алган сүдүнден 392 кг ажырган.

Ферманың мурнакчы саанчыларының бирээзи Мария Кимжина саар инек бүрүзүнден-не 2339 кг сүттү саап алган. Ол дээрге эрткен чылдың 9 айларында ооң көргүзүүнден 305 кг сүт хөй болган.

Ниитиниң малынга четчир чемни белеткээр дээш ажыл-ишке бо ферманың коллективи база идепкейлиг киришкен болгаш кыштаглаашкынга белеткел ажылдары мында база бедик темп-биле чоруп турар. Белеткеттинген мал чеминиң 40 хуузу фермада чедиртинген.

Бүдүрүлгечи чедиишкиннерни чедип алганы дээш база Совет Тываның 30 чыл оюу-биле холбаштыр Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле Могай сүт-бараан фермазының коллективи шаңнаткан.

Сүт бүдүрериниң болгаш ону күрүнеге садарының чыл планын ноябрь 7-ге чедир доозар дээш шаңналдыг ферманың коллективи күш-ажылчы ээлчегде туржуп, улам-на күжениишкинниг ажылдап турар.

И. ЛАВРИНЕНКО,
совхозтуң кол зоотехниги.

ХҮНДҮЛЕЛ ДЕПТЕРИНДЕ

СЭКП обкомунуң бюрозунуң шиитпирин ёзугаар республиканың улус ажылының мурнакчылары, культураның ажылдакчылары болгаш партияның база күш-ажылдың хоочуннары чүс кижиниң адын Совет Тываның 30 чыл оюн таварыштыр республиканың Хүндүлел дептеринде бижээн.

Оларның аразында Кызылда персоналдыг пенсионер А. М. Чымба, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры О. Ч. Лопсаңчап, № 48 тудуг эргелелинде шеверлекчилер бригадазының бригадири А. И. Ельшова, «Тоора-Хем» совхозтуң аңчызы А. А. Мырлаа, Тес-Хемде башкы А. Б. Маскыр болгаш өскелер-даа бар.

БАШТЫҢЧЫГА ТУРАСКААЛ

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизи, бурунгаар депшилгелиг кижи төрелгетенниң ынак башкызы болгаш баштыңчызы Владимир Ильич Ленинге тураскаалды Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда ажыткан.

В. И. Ленинге скульптураны СЭКП райкомунуң болгаш ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң күүскомунуң бажыңының баарында тургускан.

Баштыңчыга тураскаалды ажыдарынга тураскааткан хөй кижи киржикчилиг митинг болган.

(БИСТИҢ КОРР).

ЧЫЛ ПЛАНЫН КҮҮСЕТТИВИС

Чөөн-Хемчикте «Искра» колхозтуң колхозчулары тоску беш чылдың тодарадыкчы чылында боттарының мурнунга салдынган планныг онаалдаларны күүседир дээш социалистиг чарышты калбарткан. 1974 чыл — тыва улустуң онзагай байырлалының чылы. Ынчангаш Совет Тываның 30 чыл оюн колхозчулар көскү чедиишкиннер-биле демдеглээн.

Колхозтуң экономиказын улам быжыглаарынга, күш-ажылчы кижилерниң чаагай амыдыралын көдүреринге чедиишкиннер чедип алдынган. Ажыл-агыйның күш-ажылчы көргүзүглери бедээн. Кодээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдетпишаан, күрүне мурнунга алган чыл онаалдаларын Совет Тываның 30 чыл байырлалының бүдүүзүнде күүсеткен. Тодаргайлаарга, күрүнеге тараа садарының 5 чыл планы күүсеттинген. Мал продуктуларын садарының чыл планын сүттү —101, дүктү—105,6, эътти —101 хуу күүсетпишаан, 1975 чылдың тарылгазынга үрезинни уруп, ооң иштинде 567 тонна кызыл-тастың 350 тонназын арыглаан.

Мал ажылын хөгжүдеринге чугула негелделерниң бирээзи — малдың быжыг чем-суурун тургузары. Мал чеми белеткээринче бүгү колхозчуларның күжүн организастаанындан 1400 тонна сиген болгаш көк сула белеткеттинген. 1600 тонна силос массазын Арыг-Бажы сүт-бараан фермазында салган, 500 ажыг тонна саванны пресстээш, бода мал кыштагларында чедирген.

Арыг-Бажы сүт-бараан фермазын механизастаанының ачызында сүт бүдүрүлгези эрткен 1973 чылдың 9 айларынындан 40 хуу көвүдээн. Ферма бир саар инекке онааштыр 1381 кг сүттү саап алган. Кызыл-Хавак фермазы сүт саалдазын эрткен чылдыындан база көвүдеткен. Малчыннарның, саанчыларның чарыжынга шылгарап турар мурнакчылар бисте эвээш эвес. Чижээ, саанчылар Иргит Анай-Хаак, Монгуш Хураганчык, Саая Кара-Сээн, Саая Чочак, Валентина Донгак олар чыл эгезинден бээр бир инектен-не 1500—1835 кг чедир сүттү сагган. Хойжулар Ооржак Алдын-оол, Ооржак Доржу, Ондар Алдын-оол олар 100 хойдан-на 100—103 хураганны, бир баштан-на 2—2,5 кг дүктү кыргып алган.

Агаар-бойдустуң таарымча чок байдалы турза-даа, механизаторлар, тараажылар, чолаачылар шудургу, кызымак чоруун көргүзүп, ажылдап турар. Ам-даа 1000 га хире тарааны чоокку хүннерде ажаап доозар дээш 25 комбайн агрегаттары ажылдап турар. Эрес-соруккур комбайнерлер Ооржак Хавык-оол, Ондар Мандыкпан, Монгуш Кертик-оол, Иргит Хойтпак-оол, автомашина чолаачылары Шурку Саая, Дуся Монгуш, Монгуш Бадын-оол, Ондар Совет, «Тыва» совхозтан дузалажып келген Буулар Чадамба, Түлүш Тараачын, Монгуш Даржаа болгаш өске-даа эштерниң дүжүт ажаалдазынга эрес-соруктуг киржилгезинге чоргаарланып турар бис.

Искрачылар чедип алган чедиишкинин алдарлыг байырлалдың хүнүнде демдеглеп, ол күш-ажылчы тиилелгелерин быжыглавышаан, Улуг Октябрьның 57 чыл оюнуң байырлалынга чедиишкинниг ужуражыр дээш ажылдап турарлар.

Д. НАСТЫК-ДОРЖУ,
«Искра» колхозтуң даргазы.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМЫВЫС

Азия диптиң төвүнде, ак-көк хемнерниң чурту, ийи дакпыр орденниг, Совет республикаларның эң хеймери — Тыва АССР-ниң 30 харлааң юбилейинге, республиканың ажылчы чону-биле бир дөмей, куш ажылдыг «Көк-Тей» совхозтуң ажыл-ишчилери күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужурашкан.

Бүдүрүлгечи чедиишкиннерни чедип алганы дээш база Совет Тываның 30 чыл оюу-биле холбаштыр бистиң совхозтуң куш фермазының коллективиниң төлептиг ажылын үнелеп көргеш, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаан. Бедик шаңнал куш фермазының коллективин ажыл-ишче улам соруж киирген.

Куш фермазының ажылчыннары Совет Тываның 30 чыл болур оюнга уткуштур бедиткен хүлээлгелерни эрткен чылын алган. Байырлалдың бүдүүзүнде түңнелди үндүрүп, кымның канчаар ажылдааның чугаалаштывыс.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедилеринге, ажыл-ишчилерни коммунистиг ёзуга кижизидилеринге социалистиг чарыш чугула рольдуг болганын аңаа санал берген эштер боттарының чугаазынга демдеглээн.

Чарышты куш фермазында канчаар организастааныл? Баштай-ла соң негелделерин ажылдап кылгаш, нииты хуралга чугаалажып көргеш, бадылаан.

Куш ажаакчылары бот-боттарын чарышче кыйгыржып, дагаа чуургазын хөйнү алыр болгаш ону күрүнеге садар планын ажыр күүседир сорулганы мурнунда салган. Чарыштың кижизидикчи ролю ону практика кырынга организастаарындан кол хамааржыр болгай. Ынчангаш совхоз дирекциязы болгаш партбюро чарыш дугайында доктаамал сагыш салып, ооң негелделериниң күүселдезин контрольга ап келген.

Чарышка материалдыг болгаш моральдыг идиг бериишкиниң чөп ажыглаары база кижизидикчи сорулгалыг. Ынчангаш чарыштың тиилекчилерин шаңнап-мактаарын чугулалап көрүп турар бис.

Дагаа кажааларын арыг-силиг тургузуп, куштарны эки ажаавышаан, планныг онаалдаларын 103 хуу чедир күүсеткен куш ажаакчыларынга 15 акшаны, а ол-ла чүүлдерни 107 хуу чедир күүсеткеннерни айда 20 акша-биле, оон бедик көргүзүглерни чедип алганнарны 25 акша-биле шаңнаарын чарыштың негелделеринде айыткан болгаш ону доктаамал боттандырып турар.

Куш ажаакчыларының бирээзи ол чарышка бирги черни ээлээн болза, сылдыстыг шилчиир Кызыл тукту аңаа тыпсыр. Ол чарышты ай санында-ла түңнеп турар.

Сентябрь айда В. Шевлак болгаш М. Есипова олар планын 100,2 хуу күүсеткеш, бирги черни, а Кызыл хоорай Совединиң депутады В. Оканькина биле Р. Бояркина планын 100 хуу күүсеткеш, ийиги черни ээлээннер.

Эрткен тос айларның түңнелин база чоокта чаа үндүрдүвүс. Аңаа бирги черни куш ажаакчызы Г. Новикова ээлээш, совхозтан халас путёвка-биле шаңнадып, Найыралдың поездизи-биле экскурсиялап чорупкан. Кады ажылдап турар эжи Д. Кошкина-биле ийилээ 9 айларда 1 миллион 201 муң дагаа чуургазын совхозунга хүлээдип бергеннер.

Р. Бояркина болгаш Р. Гаушкина олар 1 миллион 72 муң дагаа чуургазын складка дужаап, ийиги черни ээлээн.

Куш ажаакчыларының аразында ажылынга мергежээн, хөй чылдарда ажылдаан, дуржулгалыг ажылчыннар хөй. Оларга: бригадир, Тыва АССР-ниң депутады Н. Ф. Ваниикова, «Күш-ажылдың Кызыл Тук» орденниң эдилекчизи Н. С. Пономарева, «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медальдыг М. Г. Рукасуева дээш оон-даа өскелер хамааржыр.

Кодээ ажыл-агый талазы-биле ачы-хавыяазы дээш байырлал бүдүүзүнде Валентина Андреевна Оканькинага Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны деп атты тывыскан.

Кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының Бүгү-эвилел хүнүн куш фермазының коллективи ындыг көргүзүглер-биле демдеглээн.

В. ГАВРИЛОВА,
совхозта партбюро секретары.

ЧУРУКТА: мурнакчы куш ажаакчылары (солагай талазындан): М. Рукасуева, А. Балагашева, В. Оканькина, Д. Кошкина.

М. КАЛЧАННЫҢ фотозу.

ОЛАРНЫҢ ДУЗАЗЫ

Амгы чугула айтырыгның бирээзи — кышка белеткел, ылангыя малга четчир чемнерни хандырары болур. Олче чүгле колхозтарның болгаш совхозтарның ажыл-ишчилери эвес, сууурларның чурттакчы чону, бүдүрүлге, организация черлериниң коллективтери база кичээнгей салып, чер болганда бүгү-ниитиниң шеф дузаламчызын чорудуп турар. Моон чижээнге Каа-Хем районда Суг-Бажы сес чыл школазының коллективин айтыр болзувам.

Өөредилгени практика-биле хөлбаар, мал ажылынга биче-даа бол, боттарының үлүг-хуузун киирер сорулга-биле школаның директорлары, комсомол болгаш пионер организациязы чамдык хемчегни ап чоруткан. Август айда организастаан элээн каш шефтерниң түңнелинде «Совет Тыва» совхозка 300 центнер будук-бүрү белеткеттинген. Ол ажылга башкылар, школа ажылчыннары болгаш үстүкү класстарның өөреникчилери бот-идепкейлиг киришкенин демдеглээри күзенчиг.

Чаа өөредилгениң баштайгы айында, күстүң ажылга таарымчалыг хүннерин ажыглааш, воскресниктерни база чоруткан. Оон түңнели мурнукузундан-даа бедик болуп, совхозка 900 центнер будук-бүрүнү белеткээн, ол ышкаш төп одалга системазынга болгулаан шеф база организастыг эрткен.

А. МӨНГЕ,
школаның өөредилге эргелекчизи.

КҮЖЕНИШКИННИГ АЖЫЛ

«Ленинчи орук» совхозтуң малчыннары Совет Тываның эрткен 30 чылын төлептиг белек-биле ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбартпышаан, багай эвес түңнелдерни чедип алганнар. Ону эрткен тос айларның түңнелдери херечилеп турар. Совхоз күрүнеге сүт садарының тос айлар онаалдазын 108,4 хуу, эътти — 102,2 хуу, а дүктүң чыл планын —100,9 хуу кылдыр ажыр күүсеткен.

Малчыннарның аразында боттарының алган бедиткен социалистиг хүлээлгелерин күүсеткен мурнакчылар эвээш эвес. Чижээ, аңыяк хойжу Жертек Каң-оол төрүүр 100 хойга онааштыр 134 хураганны доруктуруп, хой бүрүзүнден-не 3,6 кг дүктү кыргып алгаш, чарышка шылгарап үнген. Ол ышкаш Валерий Балан 128 хураганны, хөй санындан 3,7 кг дүктү алган.

Совхозтуң малчыннары ниитиниң малынга четчир чемни белеткеп алырынга идепкейлиг киришкен. Ынчангаш ам бисте мал чемининң чогуур курлавыры тургустунган. Амгы үеде тускай бригадалар болгаш малчыннар боттары-даа кажаахораанның, чуртталга бажыңнарының септелгезин чорудуп турар.

Мен бодум совхозта аныяк инектер кадарып турар мен, 285 баш инекти чайын эки оъттуг черге семиртип алыры-биле совхоз төвүнден 146 км ыракта Улуг-Оонуң бажынга чайладым. Чайгы үеде инек бүрүзүнүң хонукта немелде деңзизи 730 грамм чедип турган. Үш ай дургузунда ниитизи-биле 45 тонна немелде деңзини кодандан алдым.

Бо тодарадыкчы чылдың тос айларында чедип алган чүүлдерни кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының Бүгү-эвилел хүнүнде түңнээн, чылдың арткан дөрткү кварталында улам-на күжениишкинниг ажылдаар ужурлуг бис. Ам бистиң, малчыннарның, мурнунда шыңгыы шылгалда — мал кыштагладыышкынның үлегерлиг эрттирери. Бис аңаа ыяк белеткенип турар бис.

М. ЛАМА,
«Ленинчи орук» совхозта улуг кадарчы.

ДАРЫЙ ДООЗАР ДЭЭШ

Совет Тываның 30 чыл оюнга күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш «Ак-Туруг» совхозтуң ажыл-ишчилери кызымак ажылдаан. Ылангыя аңгыс андарылгазында ажылдап турар Ак-Туруг салбырының механизаторлары 865 гектар черни андарып, чарышка Кызыл-Даг салбырының механизаторларын кыйгырган. Аңгыс андарылгазында мурнакчы ажылдап турар Таңдының «Тиилелге», «Шамбалыг» совхозтарының механизаторларының үлегерин деткивишаан, «Ак-Туруг» совхозтуң механизаторлары ажылдың темпизин дүргедеткен. Механизаторлар Сундуй-оол Солаан-оол, Байыр-оол Шыырап, Кечил-оол Билдин-оол, Доржу Көстүпкен олар хүнде аңгыс андарар нормазын 150—200 хуу чедирип турар.

Тараа культураларының ажаап алыышкынын дүргени-биле доозар болгаш күрүнеге тараа садарын, үрезин уурарын болгаш аңгыс андарылгазының планнарын күүседир сорулга-биле СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шалыпчы неделя чарлааның «Ак-Туруг» совхозтуң механизаторлары деткип, аңгыс андарылгазын дүрген доозарын хүлээнгеннер.

К. КОМБУ.

Улуг-Хем район.

ЧААГАЙ ЧАҢЧЫЛ ЁЗУГААР

Ө. Монгуш — «Чыраа-Бажы» совхозтуң төп салбырының дуржулгалыг малчыннарының бирээзи ол. Ниитиниң малын 18 чыл дургузунда өстүрүп келген.

Ажыл-ишчи малчын чылдан чылче бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Ажылдап келген чылдарында ооң кадарганы малындан чаңгыс-даа баш мал хорап көрбээн. Кыжын-даа, чайын-даа Өшкү Үгүй-оолович малын туда кадарып чоруур.

Малчын кижиниң чымыжы-ла хөй. Ынчалза-даа оларның аразында кол черни малга четчир чемни белеткеп алыры ээлеп турар. Ниитиниң малын хүр кыш ажырары-биле, малчын 14 тонна эки шынарлыг сигенни белеткээш, кыштаанда чедирип алган, 10 тонна өдек бөлдүнген, кыштаг бүрүн белеткеттинген.

— Байырлалга уткуштур бедиткен хүлээлге алыры, ону ыяап-ла күүседири — чоннуң чаагай чаңчылы. Бо 9 айларда алган хүлээлгемни ажыр күүсеттим. Төрээн Тывавыстың Совет Эвилелиниң хөй националдыг акы-дуңмалышкы өг-бүлезинге эки тура-биле бактаап киргенинин 30 чыл оюнга күш-ажылчы белээм ол болган — деп, Өшкү Үгүй-оолович чугаалап турар.

О. КАРА-САЛ,
салбыр эргелекчизи.

Москваның «Москабель» заводу Герман Демократтыг Республика-биле найырал ниитилелиниң коллективтиг кежигүнү. Завод ГДР-де төрелдешкек «Кабельверкебершпрее» (КВО) каттыжыышкын-биле доктаамал харылзаа тудуп турар. Ийи бүдүрүлге чериниң ажыл-ишчилери бот-боттарынга үргүлчү аалдажып баар. Ужуражыышкыннар оларны чооккшулаштырып, дуржулгазын билчип алырынга дуза чедирип турар.

ГДР-де Э. Тельман аттыг комбинатка бүдүрген, дүрүг кылыр машиналарны «Москабельде» чедиишкинниг ажыглап турар. Москвачылар акы-дуңма чуртка улуг күштүг электри дамчыдар кабельдерин үргүлчү чорудуп бээр.

Ам «Москабель» ГДР-ниң ээлчеглиг чагыын бүдүрүп бээр ажылдарны хуусаа бетинде күүседир дээш чүткүлдүг ажылдап турар.

ЧУРУКТА: ГДР-ге чорудуп бээр, улуг күштүг электри дамчыдар кабельдер шенээр, улуг күштүг электри лабораториязында. Электромонтёрлар Анатолий Чумаков, Геннадий Буров (солагай талада) болгаш улуг күштүг электри дамчыдар кабельдер салбырының бөлүк удуртукчузу Вячеслав Петрунькин (ортузунда) олар ук шенелделерни эрттирип турар. Вячеслав Петрунькин улуг күштүг электри дамчыдар кабельдерни Ретшаунуң, Липпендорфтуң, Тирбахтың болгаш Боксбергтиң электрочылыдылга четкизинге эптеп тургузарынга киржип чораш келген.

В. БУДАН биле **А. ПАЛЕНИСТИҢ** фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказ).

СОВЕТ ШЕРИГЛЕРНИҢ АЛДАРЛЫГ ТИИЛЕЛГЕЗИ

А. М. ВАСИЛЕВСКИЙ, Совет Эвилелиниң Маршалы, Совет Эвилелиниң ийи дакпыр Маадыры

Совет Чепсектиг Күштериниң Украин ССР-ни гитлержи эжелекчилерден хостааныныӊ 30 чыл оюн совет улус октябрь 14-те демдеглээн. Адачурттуң Улуг дайынының чылдарында фашистиг шериглерге удур украин черге болган кадыг-дошкун тулчуушкуннар сагышка бо-ла кирер-дир.

Совет шериглер 1943—1944 чылдарның кышкы кампания үезинде немец-фашистиг шериглерниң мурнуу чүкке стратегтиг бөлүглежиишкининиң чылча шапкаш, чүгле Украинаның барыын эрик кавызын болгаш Крымны хостаан эвес, харын Украин ССР-ниң барыын областарының хөй кезиин база хостаан. 1 дугаар Украин фронтунуң шериглери апрельдиң ортан үезинде чаа-чаа шавар халдаашкынныг дайылдажыышкыннар чорударынга белеткени берген.

Бистиң шериглеривистиң Белоруссияга 1944 чылда чайын чедиишкинниг дайылдажыышкыннары Совет Эвилелиниң Маршалы И. С. Коневтиң командылааны 1 дугаар Украин фронтунуң шавар халдаашкынче шилчииринге дыка таарымчалыг байдалды тургускан. Кол командылакчының планынга чогум-на ынчаар көрдүнген турган.

Немец-фашистиг командылал Белоруссияга бодунуң шериглериниң аштырганының соонда ынаар Украинаның барыын областарындан алды дивизияны октаар ужурга таварышкан. Оларның чартык кезии — танк дивизиялары турган. Ынчангаш дайзынның 1 дугаар Украин фронтуга удур бөлүглежиишкини аажок кошкай берген. Ынчалзажок шавар халдаашкын эгелээлекте, дайзынның шериглери ол фронтуга удур шыырак дээн бөлүглежиишкинниг: чадаг шеригниң 34, танкының беш, моторжуткан шеригниң бир дивизиялары турган.

«Соңгу Украина» деп армиялар бөлүү 600 муң ажыг кижилиг, 900 танкылыг болгаш халдаашкынга ажыглаар үгер-бооларлыг, 6300 үгер-боо, миномёттуг 700 самолёттуг турган. Карпат эдектеринден гитлержилер 50 километр хире ханы хөй куржааңгылыг камгалал девискээрин тургузуп алган. Стратегтиг чугула девискээр—Львов улуг ужур-дузалыг деп үнелеп турган.

Дээди командылалдың айтыышкынының ёзугаар 1 дугаар Украин фронт дайзынның Львов болгаш Рава-Русская бөлүглежиишкининге — ийи согуушкунну таварыштырар, чылча шавар ужурлуг. Львов уунга согуушкун бээрин хандырар дээш фронт күштериниң кезектери Станиславче шавар халдаашкын кылыры көрдүнген. Дайылдажыышкыннар эгелей бээриниң бүдүүзүнде фронт 80 дивизиялыг, танкычы болгаш механизастаан он корпустуг, танкычы болгаш механизастаан тускай дөрт бригадалыг, 14 муң хире үгер-боо, миномёттуг, ийи муң ажыг танкылыг, боду чоруур артиллерия чепсектиг турган. Кургаг чер шериглерин генерал С. А. Красовскийниң 2 дугаар агаар армиязы деткиир турган. Ол армия үш муң хире самолёттуг.

Шериглерниң сагыш-сеткили көдүрлүүшкүннүг турган: бистиң шериглеривистиң Белоруссияга болгаш Карел мойналыкка чедиишкиннериниң дугайында дыңнадыгларны радионуң хүннүң-не дамчыдып турганы өөрүнчүг. Удавас тиилеп үнеривис ынчангаш бүзүреңчиг турган. Хууда состав Төрээн чурттуң мурнунга хүлээлгезин күүседиринге болгаш интернационалчы сорулгаларны шиитпирлеп кириптеринге белен турган.

Шавар халдаашкын июльдуң 13-те эртен эгелээн. Рава-Русская бөлүглежиишкин талазынга армия генералы В. Н. Гордовтуң гвардейжи 3 дугаар армиязының болгаш генерал Н. П. Пуховтуң 13 дугаар армиязының мурнакчы отрядтары дайылдажып, мурнуу талага, Львовче генерал П. А. Курочкинниң 60 дугаар армиязының болгаш генерал К. С. Москаленконуң 38 дугаар армиязының шавар халдаашкыны июль 14-те эгелээн. Рава-Русская бөлүглежиишкининиң талазынче угланган кадыг-дошкун тулчуушкуннар калбарып үнген. Дайзынның камгалалы 15—20 километр ханы чаза тавартынган. Ону буза тавартып кирери чогум төлевилеттинген хуусаазында доозулбайн барган чүве.

Соңгу участокка камгалалды буза тавартып кирген соонда июль 16-да — генерал В. К. Барановтуң механизастаан аъттыг-шериг бөлүүн, июль 17-де — генерал М. Е. Катуковтуң 1 дугаар гвардейжи танк армиязын дайылдаштырып кирген. Совет аъттыг шериглер биле танкистер Ярославче угландыр болгаш дайзынның бөлүглежиишкинин соңгу таладан ойзу чоруй оккур шаап халдааш, үзе кирип турган.

Львов уунга танк армияларын дайылдаштырып кирери кончуг нарын байдалдыг болган. Фашистерниң камгалалын 60 дугаар армияның чаза тавартып киргени 4—6 километр калбарган болгаш 18 километр узаан участоктуг. Хамык ужур шак ында апарган. Ооң 3 дугаар гвардейжи танк армиязының командылакчызы генерал П. С. Рыбалко июль 16-да даңгаар эртен ол участокту таварты армиязын дайылдаштырып кирер деп шиитпирлээн. Ук шиитпирни фронтунуң Шериг Чөвүлели бадылаан. Июль 17-де эртен ол армияның соонда генерал Д. Д. Лелюшенконуң танк армиязы бурунгаарлап эгелээн.

Ындыг кызаа дилиндекке кыдыкы талалардан дайзынның күштүг халдаашкыннарын ойтур шаап турганш, танкычы ийи армияны дайылдажыышкынче кирери эрткен дайынның төөгүзүнге кара чаңгыс чижек болганын чугаалаар херек. Ол дээрге, Совет генералдар биле офицерлерниң бедик мергежилдиниң, оларның демир дег тура-соруунуң, салган сорулгазын эң нарын байдалга чедип ап билириниң херечизи болган.

1 дугаар Украин фронтунуң шериглери шавар халдаашкынын улам калбарткаш, фронтуга дайзынның камгалалын чаза тавартып 50—80 километр ханылап киргеш, Броды девискээринге сес дивизияны бүзээлепкен. Фронтунуң шериглериниң Барыын Букту кешкени болгаш Польшаның девискээринче кирипкени чугула болуушкун болган.

Июль 18-те Ковель девискээринден 1 дугаар Белорус фронтунуң солагай талазының каттыжыышкыннары шавар халдаашкынче кирипкен. Бистиң шериглеривистиң шавар халдаашкынын Украинага база улам калбартыры таарымчалыг апарган.

Немец-фашистиг командылал бүзээлеткен дивизияларын хостап алыр болгаш Львовту салбас деп оралдажып турган. Ооң ол оралдажыышкыны бүтпээн. Бистиң шериглеривис Бродыга бүзээлеткен дайзынны узуткаар кадыг-дошкун тулчуушкуннарны дөрт хүн дургузунда чорудуп келген. Бүзээлеткен бөлүглежиишкинни июль 22-де бүрүн узуткаан.

1 дугаар Украин фронтунуң шериглери Барыын чүкче шавар халдаашкынныг бурунгаарлап турган чүве. Генерал В. К. Барановтуң 13 болгаш 1 дугаар гвардейжи танк армиязы, механизастаттынган аъттыг-шериг бөлүү эң чедиишкинниг болган. Июль 29-та олар Сан хемин кешкеш, ооң эриинге — Ярослав девискээринге турган плацдармнарны ээлеп апкан.

Танкычы гвардейжи 3 болгаш 4 дугаар армияларның чөөн таладан согуушкун таварыштырып турганш Львовту ап алыр оралдажыышкыннары чедиишкин чок болу берген. Дайзын ынаар хөй күжүн октааш, совет шериглерге дерзии удурланы берген. Ынчап баарга, фронтунуң командылалы Львовту чөөн таладан орапчок ханы оюп эрткеш, деңге таварыштырар согуушкун-биле хостап алыр деп шиитпир үндүрген. Ол бодалды чедиишкинниг боттандырган.

Гвардейжи танкычы 3 дугаар армия фронтунуң барыын талазының чедиишкинниг болганын ажыглааш, Львовту соңгу таладан ойзу чоруй, үш хүн дургузунда 120 километр бурунгаарлап, дайылдажып эрткен. Ол армия июль 24-те Яворов девискээринче эрте бергеш, Львовче болгаш Перемышльче — ыңайлаар, бээрлээр ийи угланыышкынныг шавар халдаашкынын хары утда калбарткан.

Танкычы 4 дугаар армияның дайылдажыышкыннары база чедиишкинниг болган. Ооң мурнакчы кезектери июль 22-де Львовтуң мурнуу кыдыынга чеде бергеш, кудумчу тулчуушкуннарын эгелээн. Гвардейжи 63 дугаар бригаданың Т-34 «Гвардия» танкызының экипажының маадырлыг чоруу мөңге төөгү боор арткан. Ону лейтенант А. Н. Додонов командылап турган.

Маадыр-шудургу экипаж ол хоорайга алды хүн дургузунда дайылдажып келген. Совет патриоттар ол үениң дургузунда чүс ажыг фашист солдаттарны, офицерлерни узуткааш, дайзынның куяктыг 8 машиназын өрттеткен. Дайын сөөлүндеги үеде Львовтуң Ленин кудумчузунда ол танкыны бедик черде тургускан. Фашистиг эжелекчилер-биле демиселге совет дайынчыларының чижеглел чок маадырлыг чоруун ол сагындырып келир.

Бистиң танкычы армияларывыс Львовтуң барыын болгаш чөөн талакы кыдыгларынга чеде бээрде, чөөн таладан 60 дугаар армия шавар халдаашкынныг бурунгаарлааш, дайзынның Львовту камгалап турган бөлүглежиишкинин бүзээлээр дей берген. Дайзын оон чайлаксааш, аткаарлап эгелээн. Июль 27-де ол хоорай дайзындан арыглаттынган. Генерал А. А. Гречковуң гвардейжи 1 дугаар армиязы ол-ла хүн Станислав хоорайны (амгы Ивано-Франковскиини) база хостаан.

Львов дээш тулчуушкуннарга чажыт ажылдакчылар биле партизаннар совет шериглерге улуг дуза чедирген. Олар дайзынның салбырларынче, автоколонналарынче халдап, көвүрүглерни, харылзаа шугумнарын үреп, совет командылалга чугула медээлерни дыңнадып турган. Шериглерге хоорайның чурттакчылары база дузалашкан.

Совет шериглер шавар халдаашкынын Карпатка калбарткаш, дайзынны Украин ССР-ниң сөөлгү девискээрлеринден сывырып үндүрген.

Ынчангаш 1 дугаар Украин фронтунуң шериглери Львов-Сандомир дайылдажыышкынын чедиишкинниг боттандырганының түңнелинде Совет Украинаны хостаарын доосkan. Фронтунуң шериглери совет-герман фронтуга дайзынның стратегтиг бөлүглежиишкиннериниң бирээзин — «Соңгу Украина» деп армиялар бөлүүн ажып тиилээн. 32 дивизияны чылча шапкан, 8 дивизияны бүрүн узуткаан.

Бистиң дайынчыларывыс Украин ССР-ни хостаары дээш тулчуушкуннарга совет чепсекти улам алдаржыткан, дайынчы бедик мергежилдиң, маадырлыг чоруун массалыг көргүскен. Он-он муң солдаттар болгаш офицерлер чазактың дээди шаңналдары-биле шаңнаткан.

(СЭТА).

Социализм оруу-биле чээрби беш чылда

Бо чылын акы-дуңма социалистиг чурттарның чамдызы алдарлыг хүннерни демдеглеп эрттирген. Польшаның, Болгарияның, Румынияның ажылчы чоннары боттарының чурттарынга улусчу эрге-чагырганың тургустунганының 30 чыл оюн чоокта чаа байырлап эрттиргеннер. Моол Арат Республика база-ла чартык чүс чыл юбилейинге байырлалдыы-биле белеткенип турар. Венгрияга болгаш Чехословакияга улус-демократтыг тургузугнуң тургустунганының 30 чылы-биле холбашкан байырлалдар келир чылдың чазынында болур.

Герман Демократтыг Республиканың чээрби чыл оюнга тураскааткан байырлалдар тус чуртка чоокта чаа улуг политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүң байдалынга эрткен. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев баштаан совет партия-чазак делегациязының ук байырлалдарга киришкени ону онза чугула ужур-уткалыг болдурган. Чүге дээрге Совет Эвилели немец улусту, Европаның өске-даа улустары-биле бир дөмей, фашизмден хостаарынга, герман черге эң баштайгы ажылчын-тараачын күрүнени тургузарынга шиитпирлиг рольду ойнаан болгай. Берлинге юбилейлиг хуралга Л. И. Брежневтиң демдеглээни болза, ындыг күрүнениң төрүттүнгени «Октябрьның Социалистиг Улуг революциязының тиилелгезиниң кижи төрелгетенге ажыдып берген оруу-биле делегей социализминиң хөгжүүрүнге чугула үе-чада болган».

ГДР-ниң тургустунганы немец улустуң төөгүзүнге, социалистиг идеалдарының тиилелгези дээш милитаризмге болгаш фашизмге удур, ооң демиселинге үндезин эргилделиг чүүл болган. Үлетпүр талазы-биле бедик хөгжээн чуртка социализм тургузуушкунунуң чээрби беш чыл дуржулгазы марксисчи-ленинчи бодалды байыткан болгаш капитал чурттарында күш-ажылчы улус чоннарның демократия, социал чепшилге болгаш социализм дээш демиселинге эки үлегер-чижек боор турар.

Маркс, Энгельстиң Төрээн чуртунда эң баштайгы социалистиг күрүнениң ажыл-ишчилери кыска төөгүлүг үе дургузунда шынап-ла кайгамчык улуг чедиишкиннерни чедип алганнар. Чугула социал-экономиктиг чаартылгаларны чорудуп, социализмниң үндезиннерин тудуп тургускаш, олар бүдүрүкчү күштерниң көстүп көрбээн көдүрлүүшкүнүн хандырганнар. Девискээр талазы-биле 96-гы, а чурттакчы чонунуң санының талазы-биле делегейде 36-гы черде турар күрүне үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээлиниң талазы-биле эң не сайзыраңгай дээн он чурттарның санында кирген. Үлетпүр продукциязын бүдүрериниң хемчээли эрткен 25 чыл дургузунда 8 катап өскен болгаш эрткен чылын 200 миллиард марка-акша ашкан.

Көдээ ажыл-агыы база шапкын темпилер-биле хөгжүп турар. Тараа культураларының ортумак дүжүдү гектар бүрүзүнден 35 центнер чедир көвүдээн. Чуртта ёзулуг культура революциязын боттандырган, бүгү-ниитиниң он чылдың политехниктиг өөредилгезинче шилчиишкинин доосkan.

ГДР-ниң чээрби беш чылдары Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттары-биле ук республиканың доктаамал быжыгып турар кады ажылдажылгазының чылдары болган, ол чокка ооң чедиишкиннери болдунмас турган. Бүгү дем каттыштырылгазын хөгжүдеринге, ылаңгыя социалистиг, экономиктиг интеграцияның комплекстиг программазын боттандырарынга ГДР бодунуң талазындан эвээш эвес чугула салыышкынны киирип турар. Ол дугайында ЭДЧ-ниң чурттарынче ГДР-ниң экспорттап турар кылыгларының дөрттүң бир кезээн күш-ажылдың социалистиг хуваалдазын сайзырадырын көрүп турар ук программа ёзугаар бүдүрүп турар дээрзин чугаалаарга-ла чедер.

Адак соонда, амгы ГДР болза делегей амыдыралының бедик алдар-аттыг киржикчизи, Европага тайбыңның болгаш айыыл чок чоруктуң чугула барымдаазы дээрзин демдеглевес арга чок. Чоокта чаа ГДР-ни КНО-нуң кежигүнүнге хүлээп алганы социалистиг герман күрүнениң ук ролюн бүгү делегейге хүлээп көргениниң база бир херечизи болур.

В. СЕРОВ.

Делегей бо хүннерде

АКЫ-ДУҢМАЛЫШКЫ НАЙЫРАЛ

БЕРЛИН. (СЭТА). «Кайгамчыктыг хүннер соонда — чаа-чаа чедиишкиннерже» деп аттыг мурнуку чүүлдү Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының Төп Комитединиң органы «Нойес Дойчланд» солун парлаан. Ында чугаалааны болза:

Герман Демократтыг Республиканың 25 чыл оюу — улуг политиктиг ужур уткалыг болуушкун болгаш бүгү улустуң өөрүшкүлүг байырлалы болган. ГДР-ниң найысылалының, хоорайларының болгаш суурларының чурттакчылары ук байырлалды ажыл-агыйга чедип алган улуг чедиишкиннеринге чоргаарланып, боттарының келир үезинге бүзүрелдиг сеткил-биле демдеглеп эрттирген.

Делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң авангарды — Ленинниң алдарлыг партиязының удуртукчузу, СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев баштаан совет партия-чазак делегациязын ГДР-ниң найысылалы ханы найырал болгаш улуг өөрүшкү-биле уткуп хүлээп алган. Ол болза улуг совет улус-биле бистиң улузувустуң мөңгеде бузулбас найыралының тодаргай көргүзүү болган.

25 чыл бурунгаар боттанган төөгүлүг эргилдени: бистиң улузувусту маадырлыг Совет Армияның хостааның бис кажан-даа утпас бис деп, ук чүүлдүң түңнелинде бижээн.

Улуг күчү, шапкын хөгжүлде

Совет Молдавияның 50 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хуралга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң чугаазын даштыкы чурттарның парлалгазы калбаа-биле тайылбырлавышаан.

СОФИЯ. «Эш Л. И. Брежневтиң Кишинёвка чугаазы келир үеге ханы бүзүрелдиг, омакшылдыг болгаш хей-аъттыг. Эш Л. И. Брежнев бүзүрелдиг болгаш ажыл-ишчи ёзу-биле, коммунистиг чаагай сеткилдиг болгаш чалбыыштыг чугаалаан. Тайбыңны күзээрлерниң, чаагай күзел-чүткүлдүглерниң, реалистиг туруштугларның шуптузу-биле дем каттыштырып ажылдаары — Совет Эвилелиниң кедилиг күзелдиин ооң чугаазы база катап бадыткаан. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң айыткан оруу ол. Ук орук тайбың турарын хандырар, совет улустуң, социалистиг чурттарның улустарының, бүгү кижи төрелгетенниң тайбың амыдыраарынга таарымчалыг байдалды тургузуп бээр сорулгалыг» деп, «Работническо дело» бижээн.

БУДАПЕШТ. Ам ажыл-ишчи ёзу-биле чугаалажыр кол чүүл делегей харылзааларының үндезин айтырыглары болу берген. Оларны шиитпирлээриниң сөөлгү түңнелинден тайбыңның кедилиг салым-чолу хамааржыр апаар деп, Л. И. Брежнев кончуг шын чугаалаан. Ол болза хамыктың мурнунда күрүнелерниң социал тургузуундан, девискээриниң улуундан ийикпе чонунуң хөйүнден хамаарылга чокка тайбың болгаш деңэргелиг дем каттыштырып ажылдаарының чөптүг принциптерин бадыткаары, идегелдиг айыыл чок чорукту күрүнелерниң күжениишкиннери-биле хандырары, ооң соонда эндере чепсегленириң соксадыры, ооң ыңайгы базым кылдыр — чепсегленишкинни дүжүрери болур деп, «Непсабадшаг» солуну бижээн.

НЬЮ-ЙОРК. Америк парлалга Л. И. Брежневтиң Кишинёвка чугаазын улуг кичээнгейлиг анализтеп турар. Баштайгы түңнелдерин ёзугаар алырга, чурттуң национал орулгазы дөрт чыл дургузунда дөрттүң бир кезиинден ажыр, үлетпүр продукциязының хемчээли — үштүң бир кезиинден ажыр улгадыр деп, Л. И. Брежневтиң демдеглээнин «Нью-Йорк таймс» солун бо беш чылда совет экономиканың чедиишкиннеринге хамаарыштыр бижээн. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн болгаш ажыл-ишчиниң шынарын улам бедидеринче совет кижилерни кыйгырган деп, солун ооң ыңай бижээн.

Амгы үеде чоокку Чөөн чүкте байдал кажан-даа часты хона берип болур дарылыг доскаар-биле дөмей деп, Л. И. Брежневтиң демдеглээнин база бир америк солун «Балтимор сан» бижээн.

(СЭТА).

«Чилиниң улузу чаасканзыравас», «Чилиниң улузу тиилээр» — деп, кыйгырыгларны туткан кижилерниң митингизи Боготага боор, ооң киржикчилери чили улустуң демисели-биле эп-сеткил каттыштырыышкынын илереткеннер. Он-он муң колумбийжилер чурттуң найысылалының кудумчулары-биле эрткеш, хоорайның төп шөлүнге чыылган.

ЧУРУКТА: митингиниң киржикчилери. Н. УРТМИНЦЕВТИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ЧУГУЛА ИНИЦИАТИВА

Дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының чедиишкини делегей харылзааларының бүгү системазын, ооң иштинде экономиктиг кады ажылдажылганы улам ыңай чаартырынга идиг боор турар дээрзи янзы-бүрү чурттарның хөй санныг политиктиг ажылдакчыларынга болгаш калбак хөй-ниитизинге тодаргай боор турар. КНО-нуң Кол Ассамблеязының амгы сессиязының хүн айтырыгларының санынга «Кол Ассамблеяда экономиктиг дузалажылга Чөвүлелиниң эргези» деп пунктуну кирер деп саналдаан КНО-нуң кежигүннери—бөлүк социалистиг чурттарның инициативазын онза сонуургап турар чорук чогум-на ооң-биле тайылбырлаттынар. Делегей харылзааларын чогумчударынга болгаш бүгү чурттарның аразынга оларның социал-политиктиг системазындан база экономиктиг хөгжүлдезиниң хире шаандан хамаарылга чокка садыг, эртем болгаш техникага бот-боттарынга ажыктыг кады ажылдажылганы тургузарынга Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлели улуг салыышкынны киирип турарының ужурунда ук санал үнүп келген. Аңаа ЭДЧ биле Финляндияның аразында кады ажылдажылга чижек болур, ол дугайында керээни 1973 чылда чарган. ЭДЧ-биле кады ажылдаар талазы-биле сонуургалын ол ышкаш Мексика, Ирак, Улус демократтыг Иемен Республика болгаш «үшкү делегейниң» өске-даа чурттары илереткен.

Чээрби беш чылын бо чылын демдеглеп эрттирген ЭДЧ болза эң улуг делегей организацияларының бирээзи дээрзин айтыры чугула. Ол социалистиг дем каттыштырылгазының тос чурттарын каттыштырып турар, ук чурттарда чер бөмбүрзээниң бүгү чурттакчы чонунуң чүгле онуң бир кезээ чурттап турар болзажок, олар делегейниң үлетпүр продукциязының үштүң бир кезээн берип турар. ЭДЧ бодунуң тургустунганының баштайгы үезинден эгелээш-ле Каттышкан Нацияллар Организациязының Уставында көрдүнген сорулгаларга бараан болурун хүлээнген болгаш хөй чылдарның дургузунда КНО-нуң хөй санныг тускай база чер-чер организациялары-биле чедиишкинниг кады ажылдап келген.

ЭДЧ биле Европаның экономиктиг ниитилелиниң — Барыын Европаның экономиктиг организациязының аразынга харылзааларны тургузар дугайында айтырыгны сөөлгү үеде Барыын чүктүң парлалгазында, хереңгитен болгаш политиктиг бөлүктеринде көдүрүп турар чорук ЭДЧ-ниң делегейге ат-алдарының өскениниң чыдагаанында болган. Ол ийи экономиктиг организацияларның аразында харылзааларның ажыктыының дугайын бо чайын Франция биле Италияның даштыкы херектер министрлериниң ужуражылгазынга демдеглээн. Бир эвес кайы хамаанчок шаптараазыннарны тургуспайн, чаңгыс талалыг ажыкты алыр дивейн ажылдаар болза, ындыг харылзаалар Европага экономиктиг кады ажылдажылганы калбартырынга шынап-ла идиг боор болур деп, хөй-хөй чурттар санап турар.

Делегей харылзааларынга ЭДЧ-ниң кол-кол принциптерин калбаа-биле хүлээп көрүп турары база ол принциптерни херек кырынга боттандырарынга КНО-нуң кежигүннериниң сонуургалдыг чоруу Кол Ассамблеяның ажылынга ЭДЧ-ниң төлээлекчилериниң киржилгезин болгаш ук экономиктиг организацияга КНО-га хайгаараакчы болур эргени тыпсырын негеп турар деп, социалистиг чурттар чөптүг-биле санап турар. Ук айтырыгны шын шиитпирлээри КНО-нуң ажыл-чорудулгазынга чаагай салдарны чедирер болгаш ооң мурнунда турар сорулгаларны шиитпирлээринге дузалаар дээрзи чигзиниг чок.

И. ЛАПИЦКИЙ.

ЧИИЖЕҢ САДЫГЖЫЛАРГА УДУР

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияда аъш-чем байдалы доорту экижип турар апарган. Чиижең садыгжыларда болгаш чажыт садыглаашкынның кижилеринде аъш-чемге ажыглаар артыкшылдыг тарааны хураар талазы-биле чуртта калбарган кампанияның түңнелинде күрүне садыгларында улам хөй тараа кирип турар апарган. Чижээ, Индияның эң тараалаң төптериниң бирээзи боор турар чүгле Хариана штатта ол кампания түңнелинде кызыл-тастың болгаш аъш-чемниң өске-даа продуктуларының өртек-үнезин чиигедир аргалыг болган.

ГКП-НИҢ ТӨЛЭЭЛЕКЧИЗИНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

БОНН. (СЭТА). Герман Коммунистиг партияның баштаар чериниң төлээлекчизи Кыдаттың даштыкы херектер министриниң ГФР-ге чорааның түңнелдериниң дугайында Дюссельдорфка медеглел кылган.

Медеглелде демдеглеп турарын ёзугаар алырга, ол аян-чорук делегей харылзааларын аңгы талазы-биле туруштан үнелеп көөрүн мырыңай барымдаалавастай бергенин херечилээн.

КУР-нуң даштыкы херектер министриниң оралакчызы бодунуң ГФР-ге чорааның «немец нацияның чаңгыс эви дээш сурдаал чулчуруушкуннарынга ажыглаан. Ону демдеглээш, ГКП-ниң баштаар чериниң төлээлекчизи ол идегетти «барыын-герман империализмниң эң реаксылыг бөлүктериниң эвилелчизи болган» деп айыткан.

«Монополистиг барыын-герман капиталдың политиктиг төлээлекчилери ГДР-ге удур антикоммунистиг болгаш националистиг чогум-на сөөлгү хүннер дургузунда калбарткан. «Нацияның чаңгыс эви» бар деп мегелээр бадыткал ол кампанияның кол утка-шынара боор турар. Пекинниң төлээлекчизи социалистиг немец күрүнениң тускайлаң догуннаан күрүне амыдыралынга болгаш бүрүн эрге-шөлээзинге удур угланган ол кампанияга киришкен. Социализмниң херектеринге пекин удуртукчуларының ажык өскерликчилер болганын ол ооң-биле база катап илергейлеп көргүскен» деп, медеглелде чугаалаан.

«Бистер, коммунистер ГФР-ниң Кыдат Улус Республиканы биле чогуур харылзааларны тудары дээш туржуп турар бис. Ындыг-даа бол дүшкүүрлүг байдалды чазырылдырарынга кара-сагыштыы-биле социализм чурттарын балдырлаарынга ол харылзааларны калбартырын ажыглаксаар бүгү оралдажыышкыннарны тайбыңның эрге-ажыктарынга, чуртувустуң ажылчы чоннарының эрге-ажыктарынга дүүштүр буруу шаап тур бис» деп, Герман Компартияның баштаар чериниң төлээлекчизи медеглээн.

ДОРАЙТАВЫШААН

Валюта-саң болгаш энергетика кризистери боор, акша үнези кудулай бээрге, капитал чурттарының экономиказы ниитизи-биле улам дорайтап турар. Хереглел барааннарының өртектериниң аартаары соксавастаан, хөй-хөй чурттарның садыг-саарылгазы каражадап, улам хөй санныг фирмалар ядарааш буурап турар.

Швейцарияга амыдырап чурттаарының чарыгдалдары оранчок улгаткан. Сөөлгү чыл дургузунда рис өртээ 89,9 хуу, чигирниң— 85,8 хуу, саржагның — 28,3 хуу, ногаа өртээ 16,1 хуу улгаткан. Бензин өртээ база хөлчок аартаан.

Сингапурнуң саң министри Хон Суй Сенниң медеглээнин ёзугаар алырга, бо чылдың баштайгы алды айының дургузунда чурттуң экономика хөгжүлдезиниң темпилери эрткен чылдың ол-ла үезинде турганындан 4 хуу кызырылган.

Ооң-биле капсырлаштыр даштыкы садыгның каражалары кедергей улгадып турар. Ам ол каражалар 3,5 миллиард доллардан ажа берген деп, даштыкы садыг департаментизи дыңнаткан.

Бо чылдың баштайгы он айының дургузунда Данияның валюта курлавырының эвээжээни чүгле бо чылдың сентябрьда безин 1 миллиард 220 миллион крона акша ийикпе барык 15 хуу болган деп, ол чурттуң национал банкызы дыңнаткан.

Англияның байлары биле ядыыларының аразында амыдырал деңнелиниң ылгалдыы делегейниң ийиги дайынының соонда үштен ажыг катап улгаткан. Англияның ажылчы чоннарының чартык кезии хирезиниң ап турар шалыңы эвээш,- ынчангаш оларның өг-бүлелери түреп чурттаар ужурга таварышкан турбуже, Англияның бүгү байлактарының 40 хуузун чурттуң чонунуң беш хуудан эвээш кезии-ле холгаарлап турар.

Барыын-герман заводтарының бүдүрүп турар автомашиналарының өртээ үргүлчү улгаткаш туруп бээр орта, ГФР-ниң автомобиль бүдүрер каттыжыышкыннарының идегелдиг сайгарылга рыноктары кылдыр хөй-хөй чылдар дургузунда саналып келген чурттарның ол автомобильдерни садып алыры хөлчок эвээжей берген. Албан хуузунда дыңнаткан түңнелдерниден алгаш көөрге, бо чылдың баштайгы чартының дургузунда Барыын Европаның чурттарынга барыын-герман автомашиналарны садары 21 хуу эвээжээн.

Европаның хостуг садыг каттыжыышкынының киржикчилери чурттарының садыг-саарылга каражазы 1974 чылдың баштайгы чартында 4 миллиард 400 миллион доллар болурунга четкеш, эрткен чылдың ол-ла үезинде турганындан ийи катап көвүдээн.

АКШ-тың эң улуг банкыларының бирээзи — «Фрэнклин нэшил бэнк» ядарааш, буурап дүшкен. Эрткен чылды сөөлзүредир дыңнатканын ёзугаар алырга, «Фрэнклин нэшил бэнк» америк банкыларының аразынга чээрби дугаар черни ээлеп турган. Ядарап дүжериниң үезинде ооң өре-ширези 2,74 миллиард доллар болган.

Японияга бөс аргыыр «Сакамото босэки» компания акша-хөреңги талазы-биле ядарап дүшкеш, төлеттинмээн эмге-хаяажок — 60 миллиард иена акша өрелиг артып калган болгаш муң-муң ажылчиниң амыдыраар акша-хөреңгизин чок кылып алган. Майда Японияның соодулга дериглери бүдүрер эң улуг компанияларының бирээзи «Нихон кэцугаку», июльда — «Нихон хайкацу», августа — «Мацусита хайкацу» ядарааш дүшкен.

Боттарын ядарап калган деп чарлаан фирмаларның саны көвүдээш, үлетпүрнуң дорайтаары ниитизи-биле улам күштелип, Токио биржазынга акциялар үнези аажок кудулап турар. Ол бүгүнү экономика байдалының дорайтаарының улам ханылап турары деп болур дээрзин «Токио симмун» солун демдеглээн.

(СЭТА).

М. Ю. Лермонтовтуң төрүттүнген хүнүнден бээр 160 чылынга

ЧЕРКЕС КЫС

Тараалыг шөл база тейлер,
Даглар сана ыяш-дашты,
Бөдүүн чоннуң аажы-чаңын,
Мөңге бойдус чараш каазын
Пөкүжемге көрүп чордум.

Ынчалзажок Терек хемниң
Ындын ырлыг эрии орта
Черкес кыска дужуп келгеш,
Сеткил-чүрээм алыскан мен—
Чечен өөстер олче шуужар...

Дываажаңны дыңнап каанда,
Үзел-бодал шууду ындыг.
Үстүү дээрже семей-ле бээр.
Хөрек өйген ынакшылдың
агы кончуг
Хөөрге чедир кижи кагбайн
сымыраныр.

КАВКАЗ

Салым-чолум аайы-биле мурнуу даглар силерден мен
Чашкы шаамда чарлып, ырай бәрзимзе-даа,
Оранымның уян хөөмнүг ырызы дег мөңге утпаайн.
Оода-ла чаңгыс катап көрзүмзе дээш,
четтикпес мен.
Кавказка мен ынак-тыр мен.
Маидып оргаш, авамны мен чидирген мен,
Маажым кежээ кызыл хаяа көргенимде,
База-ла сээң чалымнарың сагындырар
Баарым көгү—авам караан эгилдирер.
Кавказка мен ынак-тыр мен.
Кежик-чолум силер-биле тудуш чораан дагда куйлар
Кедилиг дээн беш чыл эрти. Кударалым
намдавайн чор.
Аңаа чораш, бурганныы дег, ийи карак көрген
ийик мен.
Амга чедир чүрээм ону сагынмышаан,
ыстап чору.
Кавказка мен ынак-тыр мен.

Очулдурган М. ДОРЖУ.

ЧАА ЁЗУ-БИЛЕ

(«Улуг арт» деп романдан үзүндү)

(Эгези № 238 солунда).

Даайныктың номчуттунган ыткыр үнүп дыңнааш, Кастай ашак ам кээп ындып, улуг-улуг тыныглап каап, кыска-кыска тыныглап каап, ужу-бажының аарыырынга шыдашпайн чыткан. «Улуг ССРЭ-ге болчур дээш, улуг кижилер туржук, уруг-дарыг хөлзеп-дойлуп, эки сеткилин сеткип, элбек күжүн салып турда, канчап мынчап бажын дергилеп, ээдередир ээрип алган кижи боор мен?» деп, ашак боду бодунга кылыктанган. А Даайныктың кончуг чугула чүвени номчуп олурган: намның Төп Комитеди биле Сайыттар Чөвүлели тускай доктаал үндүргенин, бо күзүн, бо кыжын аң-өлүк тывыжып онзалап көрүп турарын бодап кээрге, ашакка базар-баар чер тывылбас хире чованчыг кынныл келген. Шуглак иштинге бажын суп алгаш, бузуттуг бук дег, албыстыг аза дег, мурну муңгаш, оруу дуюк чыдарга улам багай деп билгеш, чүү-кандыг-даа болза байгы күжүн чыгдынып, теңдирбезин оралдашпышаан, өөнүң иштинден үнүп келген.

Күстүң кезек када чылыш дээр магалыг-чаагай аяс хүннерниң бирээзи турган. Оңуп, өң-чүзүнү чидип бар чыткан бойдус-үнүш дагын чалыттап, чашпан бажы кагаарарып, чавылдак сигенниң дөзү чымчап, доңатка ужу-кыдыы бырыпкайып доңуп орган чечек-жер хөндүрлүп, хүнүң авыралдыг чылыын четтирип, аштап чораш хырнын хоглапкан кижи дег, амырап ковайып, турган. Хөректиң ханызынга магалыг арыг-чаагайы-биле дужуп турар серинн агаар ашакты сергедипкен, аарып дүүлээн бажың арылдыр хадыпкан, кижицер ам шоолуг теңдирбейн, аар чүък чүдүрүп каан дошпар чоон шары дег, таваар болгаш быжыг базымы-биле чоруп олурган. «Оо, чонум деп, күрүнезин күрүнем деп бодаар болза, кижи туттунар, бодун эргилдир боданыр, багын медерээш бачыды арыыр, буян кылгаш бузузун балаар болгай аан—деп, Кастай медереп билип чораан. — Оолдарым ырак-узак тайгаже өлүк-диңнеп аъттаныр болгайлар, олчазы улуг чоразын, кештиг аңнарның кежи артынчаан долзун, эъттиг аңнарның эъди кожунга сыңышпазын, чыдыг Гитлерниң иштин тө шавар чыда, хылыш кылдыр чаяаттынып бодаразын деп күзеп шиппиппишиппиппин, катап-катап чагып кагбас, ээ-даа, мээң чөгенчиппмни!»—дээш, күжүрнүң хомудаарып канчаар. Ашак бодаңган тудум-на, улам шыңгыы туттунуп, аъттаныр дээн аалчыларга кошкаан черле көргүспезин кызып чораан.

◆

Боо шыгаары, кара адары, хараал таарыштырары Сандыхааның угаан-сагыжындан, уйгу-дүжүнден ырабас аарыы, чер кулактыг, думчуу чыттыг, дуран карактыг чүве дег, кая-даа тып чеде бээр чүвези турган. Булак МЧАЭ-ниң кезек аңчылары диңнеп аъттаныр дээш кара адып дөгерниш турда ол кайын чыдып калыр ийик. Бир талазында ындыг, а өске талазында Сандыхааның бодунуң албан ажылынга чугула чүве база бар: чонда кандыг чепсек барыл, олар кымның холунда турарыл, эдилел байдалы кандыгыл деп чүвени артык көвей айтырыг чокка, сеткилге илдикки дег сезиглел чокка билип алырда, боодалга үезинде боду көрүп турарындан эптиг чүве чок. Сураглыг аңчы деп нептерээн ады ону кылырынга кончуг дузалыг болган, аңчы бүрүзү боду-ла аңаа боозун көргүзүксээр, ооң сүмезин дыңнаксаар. Чылдың-на ындыг.

Кара адар дээн улус Эрги-Оваа деп калбак тейниң эдээнге чедип келген. Тейниң дөзү-биле буга эрткен. Бир-ле үер үезинде ооң суу улгаткаш, элезиннелчек эрини чире тепкеш, тейниң бир талазын коорталдап каапкан. Караны ындыкы элге тургузуп алгаш адарга кончуг эптиг, ок ара дүшсе, беттинки элден чайлавас, ооң хүрең довурза бурт дээр, ара дүшсе, тей чавыт болганда, ооң кызыл довураа кымчы дурту хире черге бурунайны бээр. Мурнунда ол черни Сандыхаа шилип берген. Ам база-ла ол черге чыткан төгерик кургаг инек мыяан элдиң час арнынга салгаш, чүс базым хире ырап алгаш, боозун шыгаап-шыгаап, үш улаштыр чыжырт-дарс кылдыр адып дүжүрген. Ооң соонда боозун сала тыртып кааш, бичии оолдар дег өөрүшкүлүг өпецнедир чүгүрбүшаан, каразын колдуктап алгаш экеп, мактанган чүве дег, улуска көргүзүп турган. Үш ок чаңгыс черже кире берген, өрүм-биле үттепкен дег, тырыкының ортузу ындыг шевергии үттүг болган.

Улус магадап шуугажы берген:

— Аа-ча, күжүр акыйны!

— Кадай оглун!

— Сагыш-ла-дыр ам!

— Болбаан чүве-дир ооңар! Улустуң магадаан сөстери доңчу, боо эткени дег, кыска-кыска дыңналган, а магадалдың сеткили, шала кошкак адыгжыларның адааргалы, кижи ол дег болза дээн күзели, эрини ашкан дылай дег, хайнып-мөөрел турган. Кастай таптыг-ла ол өйде чедип келген, ынчалза-даа ооң келгенин оолдарның эскербейн барганы аңаа хомуданчыг болган. «Ол-дур ам!—деп, ашак боданган.— Ажыг сугга ат-алдарымны садып алган-дыр мен, хүндүлел билбейн чыткаш хүлге борашкан-дыр мен. Ам мени херек чок кижи, бүзүрел чок кырган шары кылдыр бодай бергеннери ол-дур!» Акшый берген ашакка соң хомуданчыг чүве кайда боор. Черле чүве чандыр көрбейн чоруур Сандыхааның бичежек төгерик арны, үргүлчү шыгаай аарак көрүп чоруур көскү карактары безин ашакче угланмаан, оозу харын-даа сыр өскээр көрнүп алгаш каттырып, күдер-шыырак мага-бодунуң кырында хевзиг ынай чүве дег костүп, бажын борбаңнадып турган. «Ашак кижиге моон хораныг чүве турбас! Ады өлүрүнүң орнунга боду өлгени дээре. Чоннут-өөрлүг кижи болуп чурттап чораан-дыр, мал-маганны өстүрүп, ажы-төлдү азырап, улуундан чүвеге өөренип, бичезин, үттеп-сургаал чораан-дыр, эм келгеш хөлеге дег куруг, чурук алгы дег чуданғы апаарга кайын болур. Чүнү канчаарыл?» деп боданып тургаш, Кастай оолдарның кичээнгейин хаара тудуптар хире чүвени көрүп каан. Ол чүве ашактың чанында буга эрииинге чыткан: тос айлыг эр хураганның ужазы хире хемчээлдиг, дорт илиг, дең кылыннар хире эвес, кедергей таптыг чымчак элезин-даш олдур ийин. Кижи эскербес хире аңаа-ла даш, а ооң-биле оолдарны канчаар дүймедиптерин Кастай шагда-ла бодап каан.

— Орта улус силер бе, оолдар?— деп, Кастайның эри хайнып-ла үнген.— Эр кижиниң боозу-биле элезин дылдыг инек мыяа адып алгаш, кыжыраамы, кыжырбазы-даа билдинмес, шооткаңы, шооппаны-даа билдинмес, ужур-утка чокка шооңайнып турар кандыг аайлыг улус силер?—дээш, ашак эктин чайганы аарак чоруй, демги көрүп алган дажынче айыткан: — Көрем, дуңмам, Сандыхаа, сен бо чүвени кара тургузар черинге чалап тургузуп алгаш боола. Каң огуң-биле аткаш, өттүр адып шыдаваза-даа, оргу хире оңгаштап каар болзуңза, чоруунар-даа чогуур-дур, оолдар, сээдең кижини сен деп айтыр салааңар-биле боо мажызы-даа хөй бастынар, хыл салгаш үрүптерге кыргылдыр турар чидиг бижээшер-биле аң оэ-даа хөй өрүттүнер эвеспе бо!

Шуугаазын үнген:

— Ол-даа кандыг-ла болду!

— Дашты кым өттүр адып чораан!

— Кезер-Чиңгис тоол амытаны дашты чудуруу-биле үттей илиптер чүве дээни кай, оолдар, оон Чода ноян даайының мойнунга кедирип каар. Ам кээп, тоол шаан чурттап, ол чүвени көөр дээн-дир бис, хавырлыңар, чыгдыныңар, дадайым баш!

— Коргулчун дашка чаңчырлып каар-ла ыйнаан!

Сандыхаа калбак дашка баргаш, бир аңдара тепкеш, көдүрүп алгаш, холунга чиктеп көрген. Оон оозун Байыр-оолга сунуп бар чыда, та чүнү бодапканы ол ийик, Наадынга чедире берген:

— Тургузуп көрем, дуңмам.

Хамык чүве ыржым-на барган. Кара аткан улус тыныжын тыртынып, Сандыхааже кайгап, ооң белеткенин турарындан карак салбастаан. Күжүр эр боозунуң огун суккаш, кезек боданып, дээрде ак-ак булуттарже көрүп каап, Наадынның хажызында оңгар иштинче ажытталып чаштына бээрин манап турган. Оол ынаар баар боор бе, солун чүвени чоогундан таптыг көөрдүр дээш ыткаш, ужен базым хире черге туруп алган. Адыгжыларның артынга ыыт-шимээн чок турган көрүкчүлер, ажы-төл, чүвеге киржип шинээ чок кырган-дижек кижилер — дөгерезн-ле хөлзеп, мурнун былаажа-былаажа харанып, хөлзеп, соңнуг-мурнуг улуг тыныглаан.

Алдын-оол ДАРЖАА.
(Уланчылыг).

Бойдус булуңу

ҮЛҮҮН КИИРГЕН

Бистиң улуг Төрээн чуртубуста ховар үнүп турар эң-не үнелиг үнүштерниң бирээзинге чыжыргана хамааржыр. Ол колдуунда Алтай край база Тыва АССР-ниң девискээринде үнүп турар. Бисте Эрзин, Тес-Хем, Барлык, Хемчик, Торгалыг дээш чыжыргана-биле байлак черлер кайы хөй. Бо үнелиг үнүштү кижи бүрүзү камгалап карактаар турбуже, ийи чаңгыс алыскак-чискек кижилер амы-хуузунда ажыын хараан, ону сып үрегдей бээр таварылгалар бар. Чыжыргананы бышкан өйүнде чүгле ыяш ажыл-агыйы чери-биле чарып алган керээ ёзугаар ажаап алыры бүгүдеге билдингир. Кара туразы-биле ону кактаан кижилерге кеземче-харысалга онаарын база тускай хоойлулар көрүп турар.

Бийскиниң витамин заводу бистиң респубика-биле тускай керээлиг болгай. Бистиң Чыргакы чыжырганалыг черлерниң бирээзинге санаттырып турар болза-даа, бо чылын чыжыргана арай шеглиг үнген. Ынчангаш ону камгалап-карактаарының талазы-биле бистиң ыяш ажыл-агыйы чериниң ажылдакчылары кичээнгейни салып келгениниң ачызында организациявыс чыжыргана дужаар планын бүдүн чартык катап ажыр күүсеткен. Бо буянныг ажыл-херекке дуза чедирип келген башкы А. Ховалыг, малчыннар С. Кончук, К. Байыр-оол, совхоз ажылчыннары М. Хеймер-оол, М. Норбу-Доржу тус-тузунда 150—300 кг чедир чыжыргананы Төрээн чуртунуң шыгжамырынче кииргеннер.

Ооң-биле чергелештир хуузунда кара туразында улуг өртекке садып-саарары-биле чыжыргананы оорлап кактап тургаш туттурганнар база бар. Хамаатылар Д. Кодур-оолдуң — 22 кг, Д. Экер-оолдуң 30 кг чыжырганазын лесниктер хавыргаш, ийилдирзинге тускай торгаал онааган.

Ч. МОНГУШ,
лесник.

БОЙДУС—БИСТИҢ БАЙЛААВЫС

Арга-арыг, үнүштер күрүнениң, чонуң өнчүзү-ле болгай. 1974 чылдың август 27-де үнген «Шын» солунда Х. Товарыштайның «Комбайн херек чок» деп чүүлүн номчааш, мында бижиттинген шүгүмчүлелге бүрүн каттыжар-дыр мен.

Бойдус камгалалын күштелдирер талазы-биле партия болгаш чазак хөй санныг доктаалдарны хүлээп алган. Оларны амыдыралга боттандырып турарывыс ам-даа чогуур негелдезинге четпейн турарын миннир ужурлуг бис. Бо талазы-биле ажылчы чон ортузунда тайылбыр-суртаал ажылы кошкак тургустунганының уламындан хөй-ниитиниң ол өнчүзүн тотчеглээр, биргээр чугаалаарга, ажык-кончаа сүрүп, бойдустуң чайгаар үнген кат, тоорууну ышкаш байлаан алырда, үнүштерни сыйып, үрегдеп турар таварылгалардан уштунмайн турар бис. Таңдыда Теректиг, Уургайлыг, Дүрген хемнерниң уннарында чодураа, илек-караа, кызыл-кат, тоорук бо чылын багай эвес үнген. Ол черге ылаңгыя Кызылдан келген хөй тотчеглекчилерге бо-ла таваржып болур.

Бистиң районда Элегестиң Ооруундан эгелээш Балгазын, Кызыл-Арыг кедээзинге чедир таңды сыннарының арга-эзимнерин камгалалдыг зона кылдыр чарлап доктааткан. Ындыг болганда оон ыяш кезерн хоруглуг дээрзи тайылбыр чокка-ла билдингир. Херек кырында ында байдал ам кандыгыл? Чедир билбезинге азы дыңнаваанынга чылдагааннааш чамдык кижилер кажаа, херим кылыры-биле чөпшээрел чокка чаш шеттерни кезип узуткап турар. Бисте ыяш ажыл-агыйы чери ону илередип, соксадыры-биле кол-кол участоктарда лесниктерни бызыглаан ирги бе деп чүве орта билдинмес. Хыналда кылып, арга-арыг кезип чоруур лесник безин костүр эвес.

Чөпшээрел чок оор ёзу-биле ыяш кезип, кат-чимисти үреп турар кижилерни илередип, хөй-ниитиниң мурнунга тургузары, азы үүлгедигнарын болза истелге органнарынче-даа шилчидер, торгаар дээш кеземче херээн онаары чугула. База ол ышкаш бойдус камгалалының талазы-биле чер-черде көдээ Советтер, хөй-нинти организациялары чон ортузунга тайылбыр ажылын чорударын күштелдирери эргежок чугула боор турар.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

ХАЙЫРААН ЧЫЖЫРГАНА

Чыжыргана кидин быжа берген өйде «Ак-Туруг» совхозтуң сиген кезер шөлүнге өске эш-өөрүм-биле шефтеп чораан мен. Бо совхоз сигенниң Шагаан-Арыг хоорайның чоогунда Сөөктүг-Дөңден кезип турар.

Терең сиген өзүп үнген делгем шөлдерниң чанында агып чыдар хемниң ол-бо талаларын талдар, теректер, хадыңнар болгаш чыжыргана каастап турар болду. Чыжырганаңың бо чылын үнгени эки, чүгле бышпаан чыжыргананы ында-мында сыккаш октапканын көргеш, Арыг-Үзүүнүң ыяш ажыл-агыйы салбырының даргазы Стародумовка, лесник Блушга дораан чугаалаан мен.

Чоокта чаа бир дыштаныр хүнде Сөөктүг-Дөңге четкен мен. Ында бышкан чыжыргана үрегдээшкинге таваржып турар хевээр болду. Үстүнде ады кирген эштерниң мынчага чедир кандыг-даа хемчег албааны илдең. Кезек оолдар мени эскерип кааш, аъттарынга ушкажып алгаш, Арыскан суурнуң уунче шапкылажыптылар. Оларның чыжыргананы сыкканын чүү дээр. Сөөктүг-Дөңде каш дөс чыжыргананы камгалап алгаш, соок дүже бээрге, чыггаш, дужаагаан болза, чүү дээр ийик. Чыжыргана — дээрге эм-не болгай. Алтай крайның Бийск хоорайында тускай витамин заводу барын номчукчу билир. Ол завод чыжырганадан үс үндүрүп ап турар. Ол үс-биле өртеңни болгаш өске-даа аарыгларны экиртип турар. Ындыг болганда бойдустуң ол хайыразын камнап-карактаары эргежок чугула.

К. КОМБУ.

Үстүнде чурукта шүүлген мөге (оң таладан) Ооржак Чадамба, үжүүрлешкен мөге Ооржак Өлзей-оол.

Адаанда чурукта (солагай таладан) Федор Ондар бодунуң онаа-биле хүрежип турары. Оң талазында аъттар чарыжы.

А. СОДУНАМ, О. ОХЕМЧИК, В. КУДРЯВЦЕВ оларның фотолары.

ЧАРЫШ АЪДЫН САЛЫП ТУРДА

Аът чарыжы—шаандан тура тыва улустуң эң-не ынак болгаш солун оюннарының бирээзи. Челер, маңнаар, чыраа-саяк аъттар улай-улай чаржып үнүп турда көөрге, чараш-ла!

Совет Тываның 30 чыл оюнуң байырлалында болгулаан спортчу маргылдааларның бир солун кезээ — Кызылдың ипподромунга октябрь 13-те эрткен чиик тергелиг, мунукчулуг болгаш тергелиг кошкан аъттарның чарыжы болган. Аңаа Таңды, Бии-Хем, Каа-Хем, Тес-Хем, Улуг-Хем районнардан шупту чүс ажыг аъттарны эккеп салган.

Чарыштырар аъттарның көргүзүг чыскаалы 10 шакта эгелээн. Хөгжүм оркестри тыва аялгаларны чиртиңейндир ойнап турда, бөлүк-бөлүк кылдыр чыскаалгаш ипдир баары-биле эрткен аъттарның мурнунда республиканың «Урожай» эки тура спорт ниитилелиниң тугу кииский чорду. Чылганнарның диңмиттиг алыш часкаашкыны. Ылаңгыя районнардан келгеннер боттарының аът мунукчуларынга байыр чедирип, оларны хей-аът киирип турганнар.

Бөгүн Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының хүнү. Ынчангаш ийи дакпыр байырлал. Районнарда, колхоз, совхозтарда чылгы малды өстүрериинге боттарының улуг үлүг-хуузун киирип турар чылгычыларны маңаа канчап демдеглевес боор! Эрзин районда «Чаа орук» колхозтуң мурнакчы чылгычызы Н. Бады-Хөө, Каа-Хемниң «Октябрь 30 чылы» колхозтан О. Моңгуш болгаш өскелерниң-даа аттарын чылганнар дыңнаан.

Бир дугаарында 1800 метр дистанцияга беш аъттың — «Зефир», «Казбек», «Веселый», «Спутник», «Иноходец»— аңаа чарыжы болган. Оларның аразындан Дуржулга станциязындан келген Николай Дыртый-оолдуң мунганы «Спутник» мурнунда болган маргылдааларга рекордту тургускан. Ам бо удаада канчаар ирги? Кижи бүрүзүнүң сагыжын эарткан айтырыг ол. «Спутник» шынап-ла баштайгы дээрезинде маңнашкан аъттарның бажынга барган. Ынчалза-даа «Өөк» совхозтан Владимир Насактың мунганы шилги «Казбек» ону эрткеш, финишке бир дугаарында келген. Ооң үези 2 минута 10 секунда болган. А «Спутник» оон чүгле 4 секунда озалдап келген.

Чарыш уламчылавышаан. 2400 метрниң дистанциязынга «Ветерок» деп шолалыг бора аътгыг уруг халдып үнүп кээрге, көрүкчүлерниң сонуургалы дораан-на ооң талазында барган. Ол болза Каа-Хем районнуң «Коммунизмче орук» колхозтан келген Мария Салчак-тыр. Бо эрес кыстың мооң мурнунда-даа маргылдааларга киржип турганын улус билир. Ам ооң шырак удурланыкчызы база-ла ол районнуң «Ленинчи орук» колхозтан келген «Пугач» деп аъттың мунукчузу Николай Кол болган. Дыка дүшкүүрлүг чарыштың түңнелинде М. Салчак финишке мурнап келген. Ооң үези 2 минута 2 секунда болган. Н. Кол финишке чүгле 1 секунда озалдап четкен.

Чиик тергелиг аъттарның 2400, 1800, 3400 метр дистанцияларга чарыжы база дыка солун болган. 1800 метрге Таңдының Тока аттыг совхозундан келген «Вороной» деп шолалыг аъттың башкарыкчызы Григорий Михайлов шылгараан. Ийи дугаарында «Революцияның чалбыыжы» совхозтан Сергей Санчының башкарганы «Кипучий» деп аъды келген.

Ипподромга маргылдаа тергелиг кошкан үш аъттың 1800 метрге чарыжы-биле доозулган. Аңаа «Ленинчи орук» колхозтан Илларион Плишкинниң башкарганы тергелиг аъттар эрткен. Ооң үези 2 минута 52 секунда болган.

Тиилекчилерге өртектиг бараанннарны тывыскан.

М. ХЕНЧЕ-КАРА.

О. ЧАДАМБА ШҮҮЛГЕН

Үжен харлаан Совет Тывам үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының, ажыл-ишчи аныяктарының болгаш хөй санныг интеллигенциязының, тудуунуң болгаш культуразының муң-муң төлээлери, хүндүлүг аалчыларывыс эрткен субботада «Хүреш» стадионун долдур ээлепкен. Таптыг-ла ийи шак турда, аңаа спортчу көргүзүглер эгелээн. Каас, чараш кылдыр шиметтиниткен стадионга Кызыл хоорайның школаларының ийи муң хире өөреникчилери кызыл туктарлыг горннар туткулап алгаш, солун спортчу маргылдааларның эгелээр деп турарын медээлепкен. Ооң соонда спортчу хептиг уруглар оркестрге үдеттирип алгаш, ол-бо олуй-солуй кылаштажып, тус-тус турушталарынга барып, стадионнуң трибуналарынга болгаш шөлге аңгы-аңгы тукчугаштарның дузазы-биле «СЭКП-ге алдар!», «Ленин», «XXX чыл» деп сөстерни орус дылга бижип, көргүзүп тургулаан. Совет Тываның 30 чыл болган оюнга тураскааткан спортчу маргылдаалар ынчаар эгелээн.

Совет Тываның 30 чыл болган байырлалынга Красноярск хоорайның бөлүк гимнасчылары болгаш акробаттары база киришкен. Олар Тываның чонунга боттарының спортчу көргүзүглерин бараалгаткан. Акробатикага болгаш гимнастикага ССРЭ-ниң спорт мастерлери Ольга Малышенко, Елена Повышева, Татьяна Яблонская, Николай Жуков болгаш өскелериниң-даа көргүзүглери хөй-хөй көрүкчүлерниң сонуургалын хайныктырган.

Спортчу байырлалдың бир солун хевири — тыва хүреш болган. «Дөге баарының» аялгазы стадионга чаңгыланып үнери билек 64 улуг, 32 аныяк мөге чаңгыс аай чыскаал-биле девип үнүстүлер. Аялга аайы-биле чаңгыланган алыш часкаашкыннары, мөгелерни хей-аът киирген кыйгылар кезек када диңмиттели берди. Эгин содаа этке сыңмас, эрес эрлер девип, самнап турда, солун-даа, көрүштүг-даа чорду. Оларның аразында кымнары чок дээр: ат-сураа алгып, алдаржый берген хоочуннар, аныяк-чалыы, амдызында эки билбезивис оолдар-даа бар. Муң-муң көрүкчүлер республиканың каш дакпыр чемпиону Ондар Сүүр-оолдуң, хоочун мөгелер Хомушку Кировтуң, Моңгул-оол Биче-оолдуң, Василий Базыр-Тарааның, аныяк мөгелер Лайдып Кызыл-оолдуң, Доспан Найдан-оолдуң, Шогжал Хүлер-оолдуң болгаш өскелериниң-даа хүрежин улуг сонуургал-биле көргеннер.

«Мөгениң майыы кадырык» деп тыва улустуң чугаазы бар. Ол сөстүң шынныг бадыткалын суббстада база көрдүвүс. Үстүнде адааным мөгелерниң чаңгызы-даа бо удаада сөөлгү дөрт мөгениң санынга безин кирбейн барган. Чалыы Тываның байырлалының хүнүнде аныяк мөгелер эрес-кашпагай, чараш аргалар ажыглап, шалыпкын хүрештилер. Ылаңгыя Ооржак Өлзей-оол (Чөөн-Хемчик), Ооржак Чадамба (Кызыл) олар боттарының онагларын чиик октап, чараш болгаш шалыпкын хүрежи-биле көрүкчүлерниң макталын чаалап апканнар. Ол ышкаш Федор Ондар (Ак-Довурак), Салчак Даш-оол (Кызыл) үстүнде эштериинден дудак чок хүрежип, онагларын арыг октап чоруп оргулаан. Сөөлгү үеде бо мөгелер хостуг-даа, тыва-даа хүрешке коскү чергени ээлеп келгенин демдеглеп каары өөрүнчүг.

Дөрткү салыг төнген соонда дөрт мөге: Федор Ондар (Ак-Довурак), Салчак Даш-оол, Ооржак Чадамба ийилээ (Кызыл), Ооржак Өлзей-оол (Чөөн-Хемчик) арткан. Баштай хостуг хүрешке ССРЭ-ниң спорт мастерлери Ф. Ондар биле Ч. Ооржак таварышкан. Орта арыг тиилелгени Чадамба Ооржак чедип алган. Самбога ССРЭ-ниң спорт мастеринге кандидат Ооржак Өлзей-оол Кызыл хоорайның төлээзи Салчак Даш-оолду октаан.

Байыр-наадымның чемпиону ат дээш демисел Ооржак Чадамба биле Ооржак Өлзей-оолдуң аразынга болган. Орта арыг тиилелгени чедип алгаш, Ооржак Чадамба шүүлүп үнген.

Аныяк оолдарның аразынга болган чидиг спортчу демиселдиң тиилекчилериниң аттары бо-дур: шүүлген мөге Ондар Күрсат (Чөөн-Хемчик). Кызылдың төлээзи Валентин Эрелчин үжүүрлешкен.

Тиилекчилерге тус-тус шаңналдарны тывыскылаан.

Ш. ДОРЖУ.

телевидение

ОКТЯБРЬ 15-ТЕ
КЫЗЫЛДАН

17.30—«Дириг бойдустуң ханы чажыттарынче». Эртем-нептередилгелиг фильм.
18.30—Уругларга. Мультфильмнер.
19.00—Телемедээлер.
19.15—«Балис Дварионас-биле ужуражылышкын». Телефильм.
19.40—Фильм-концерт.
20.40—Телемедээлер.
20.60—Чарлалдар, реклама.
20.55—«Ыраккы харларның чаңгызы». Уран-чечен фильм.
22.25—22.55—Инструменталдыг музыка кежээзи. Делегей конкурузунуң лауреады Валерий Щацкийниң кежээзи.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

кинотеатрларда

ОКТЯБРЬ 15-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Өгбелерниң кыйгызы» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Чорвен биле Мюзак» 8.50, 10.30 «Адалары болгаш уруглары» 16.55, «Дедир эгиттинмес» 12.30, 18.55, 20.50 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кавказка туттурукчу» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чүгле «кырганнар» тулчуп турар» 15.00, 16.40, 18.20, 20.00 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Чажыт хоорай» 16.30, «Хлеб, ынакшыл болгаш фантазия». 18.00, 20.00 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ · Индекс 667000
Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24—63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, көдээ ажыл-агыйы килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64 чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, бухгалтериязының 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.
СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР.
ТИРАЖЫ 16056. ЧАГЫГ № 244.
ТС 00768.
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1)